

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
VARAŽDIN

Nada Kodila-Češnovar

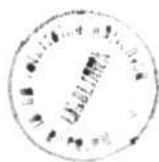
RELEVANTNOST FONDOVA CENTRALNE
TEHNIŠKE KNJIŽNICE SA OBZIROM NA
POTREBE KORISNIKA

MAGISTARSKI RAD

VARAŽDIN, 1992

b I 432965

II 432965

DAR AVTORJA

24 MAY 1993

D 9930 1896

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorjema prof. dr. Tatjani Blažeković in prof. dr. Miroslavu Tuđmanu, ki sta mi pomagala s številnimi strokovnimi nasveti, me usmerjala in vzpodbujala, da sem nalogo pripeljala do konca.

Prisrčna hvala tudi sodelavcem v Centralni tehniški knjižnici v Ljubljani, ki so tako vestno zbirali gradivo za mojo obdelavo in mi pomagali pri tehnični izdelavi naloge.

Zahvalo sem dolžna tudi knjižnici Fakultete za strojništvo v Ljubljani, Kemijskemu inštitutu Boris Kidrič v Ljubljani, Zavodu za raziskavo materiala in konstrukcij v Ljubljani, Savi Kranj in Cinkarni Celje, ki so mi omogočili izvajati intervjuje in anketo med njihovimi delavci.

Na koncu se naj zahvalim še moji kolegici Marinki Milenkovič, ki je tako vestno opravila korekture na celotnem tekstu.

VSEBINA

1.	UVOD	7
1.1	Vloga CTK glede na sodobne družbene trende	10
1.2.	Predmet proučevanja	14
1.2.1.	Fondi CTK	15
1.2.2.	Uporabniki CTK	17
1.2.3.	Izposoja fondov	19
2.	RAZISKOVANJE RELEVANTNOSTI FONDОВ	21
2.1.	Motivi za izdelavo naloge	23
2.2.	Cilji	24
2.3.	Problem relevantnosti	26
3.	METODOLOGIJA OBDELAVE PODATKOV	28
3.1.	Obdelano gradivo	28
3.2.	Uporabljene metode	30
4.	REZULTATI RAZISKOVANJA	34
4.1.	Rezultati raziskovanja strojništva	35
4.1.1.	Objektivni prikaz fondov	36
4.2.	Rezultati ankete	40
4.2.1.	Subjektivna ocena fondov	41
4.3.	Spremljajoči rezultati raziskovanja	50

5.	DISKUSIJA	54
	5.1.Primerjava z dosedanjimi spoznanji	54
	5.2.Pojasnitev problema	57
	5.3.Končni rezultati raziskovanja	59
6.	ZAKLJUČEK	65
	6.1.Zaključne misli in priporočila	67
7.	POPIS LITERATURE	69
	7.1.Citirana literatura	69
	7.2.Uporabljena literatura	69
8.	POPIS UPORABLJENIH TERMINOV	74
9.	VPRAŠALNIK-VREDNOTENJE GRADIVA V CTK	76
10.	BIOGRAFIJA	81
11.	BAZIČNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA V SLOVENSKEM JEZIKU	83
12.	BAZIČNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA V HRVAŠKEM JEZIKU	85
13.	BAZIČNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA V ANGLEŠKEM JEZIKU	92

1. UVOD

Beseda relevanten prihaja iz novejše neklasične latinščine in pomeni pomemben, bistven, odločujoč, odločilen in primeren (1). V pričujoči nalogi se relevantnost povezuje s fondi Centralne tehniške knjižnice v Ljubljani (dalje CTK). Relevantnost fondov CTK smo podrobneje ugotavljali glede na potrebe uporabnikov s področja strojništva.

Fondi so ena od štirih najpomembnejših prvin vsake knjižnice, ostale so še: prostor, uporabniki in osebje. Na teh štirih prvinah počiva bibliotekarstvo. Vloga bibliotekarstva se je skozi stoletja spreminjala, v zadnjih dvajsetih letih pa se je bistveno spremenila tudi v Sloveniji. Nova tehnologija je stroko spremenila predvsem kar zadeva organizacijo dela, pospešila je posamezne faze dela, odkrila in pokazala je napake, ki so bile prej skrite ali prikrite.

Uporabnik postaja središče zanimanja knjižnice in fondi se mu morajo prilagajati. Za bibliotekarstvo, ki se tako kot vsa druga strokovna področja sooča s problemom ponudbe in povpraševanja na tržišču, je predvsem pomembna uspešnost knjižnice. Fondi in uporabniki so med seboj soodvisni. Problemi se pojavijo takrat, ko uporabniki v knjižnici ne dobijo tistega, kar iščejo ali jim tisto kar dobijo, ne ustreza. Takrat začnemo govoriti o problemu relevantnih fondov v knjižnici. Podobno je v primerih, ko uporabniki dobijo ustrezne podatke iz zbirk podatkov, ki jih hrani knjižnica, ne morejo pa priti do primarnih gradiv, ker jih v knjižnici ni, oziroma je potrebno predolgo čakati na njihovo izposajo. CTK v določenih primerih, kar je razvidno iz naloge, ne more ustreči svojim uporabnikom. Tu se začne problem relevantnosti njenih fondov. V slovenskem bibliotekarstvu je problematika relevantnosti fondov premalo poudarjena kot resnična problematika stroke. V večini

knjižnic je količina še vedno edino merilo pri nabavni politiki. Ocenjevati kakovost gradiva je veliko težje kot ocenjevati količino.

Namen naloge je razrešiti problem relevantnosti fondov CTK, ki je uporabnikom na voljo. Analizirali smo šestmesečno izposajo vsega gradiva, ki je bilo v obtoku. Podrobneje pa je bilo analizirano področje strojništva, ki je eno od pomembnih področij izposoje. Tako smo razčlenjevali izposajo knjig, časopisov in standardov, ki si jih uporabniki izposojajo na dom. Ker vsi dnevi glede izposoje niso enako močni, smo podrobneje analizirali dva dneva izposoje, od tega en dan, ko je bila izposoja močnejša in en dan, ko je bila izposoja slabša. Tako smo po eni strani analizirali izposajo fondov, po drugi pa potrebe uporabnikov po teh fondih. Po teh analizah so se pokazala najbolj frekventna področja izposoje. Tudi mesečne izposoje niso bile enako močne na posameznih strokovnih področjih.

Prvi problem, ki se je pokazal pri podrobnejši analizi uporabnikov, je bilo neenotno vodenje evidence o uporabnikih. V CTK vsak uporabnik ni istočasno tudi član knjižnice. Član knjižnice je samo tisti uporabnik CTK, ki se enkrat letno vpiše ali obnovi svoje članstvo in plača simbolično članarino. Vsi ostali uporabniki, ki uporabljajo storitve v ostalih oddelkih, so zabeleženi ali pa tudi ne v posameznih oddelkih. Te evidence so dokaj raznolike in niso poenotene. Ponekod je v evidencah pod rubriko uporabnik vodeno podjetje, drugje posameznik. Zaradi neenotnosti pri evidentiranju je bilo precej problemov, na kar smo opozorili v posameznih poglavjih.

Drugi problem je bil vprašalnik, ki je bil pripravljen za 150 uporabnikov. Uporabniki, ki smo jih anketirali so bili sicer naključno izbrani, vendar je bila pozornost usmerjena na njihovo

raznolikost. Tako so bili med vprašanimi strokovnjaki iz gospodarstva, raziskovalci, univerzitetni učitelji, študentje in tudi srednješolci.

Tretji problem pa je bilo ugotavljanje števila potencialnih uporabnikov, ki bi knjižnico lahko uporabljali, pa je ne poznajo.

Pri proučevanju omenjenega problema so bili dobrodošli vsi strokovni viri iz angleškega in ruskega jezika. Domači viri o tem področju so skromni.

V Sloveniji so bile dosedaj na temo fondov in uporabnikov izdelane 3 študije. Avtorji teh študij so: dr. Mirko Popovič, Breda Filo in mag. Jože Urbanija.

Pokazalo se je, da v stroki preslabo poznamo pomen relevantnosti fondov za knjižnico. Nepoznavanje tega problema prinaša v stroko precej zmede. Proučevanje relevantnosti fondov v knjižnicah zahteva temeljite študije, preden ugotovimo določene rezultate.

Pomanjkanje sredstev in boj za konkurenčnost zahtevata od CTK, da se sooči tudi z relevantnostjo svojih fondov. Relevantnost fondov vsake knjižnice, ne samo CTK, postaja podlaga za kakovostno poslovanje. Pri nalogi je bila uporabljena še dodatna strokovna literatura s področja informacijskih znanosti, upravljanja (managementa) in trženja (marketinga).

V želji in upanju, da bomo začeli tudi v bibliotekarstvu z bolj poglobljenimi raziskavami in z reševanjem že obstoječih in nastajajočih problemov, je bila ta naloga pripravljena kot iztočnica za nadaljnja raziskovanja.

1.1. Vloga CTK glede na sodobne družbene trende

Preden spregovorimo o vlogi CTK, povejmo nekaj o vlogi knjižnic nasploh v sodobni družbi. Vloga knjižnice se je tekom stoletij, zadnje čase pa že kar desetletij, spreminjala. Vendar njeno temeljno poslanstvo ostaja še vedno isto: knjižnica nas uči in vzgaja, in nam s fondi, ki jih hrani in nam jih ponuja, nehote vspodbuja interes za novim in neznanim. S tem pa je knjižnica že dosegla svoj namen, brez nje ne more obstajati nobena družba. Vloga knjižnice je tesno povezana z znanjem in z znanostjo. Na človeški razvoj so imele vpliv štiri oblike komuniciranja: govor, pisanje, tisk in telekomunikacije. Razvoj komunikacij in ustvarjanje informacijske družbe sta pospešila proces razvoja "postindustrijske družbe". Pri postindustrijski družbi prihaja od odmika proizvodnih dobrin k uslužnostnim dobrinam. Znanje in informacija postajata strateškega pomena za razvoj družbe. V razvitem svetu dosega informacijski sektor že 40% bruto družbenega proizvoda. V naslednjem desetletju lahko pričakujemo podobne tokove tudi pri nas. Informacijska delovna sila se bo povečala z večjo potrebo družbe po informacijah.

Naša družba bo postala uslužnostna družba, ki bo potrebovala ustrezne strokovnjake. Zavedati se moramo, da so informacije lahko vir dobička, same po sebi pa niso produktivne.

Šele temeljite domače raziskave na področju informacijskih znanosti bodo ugotovile, koliko informacije pripomorejo k povečanju ali zmanjšanju družbene proizvodnje. Še tako dobre informacije so samo sekundarni vir, ki se udejanja v primarnem gradivu. Zato je naloga vsake dobre knjižnice skrb, da sekundarne vire v večini pokrivajo primarna gradiva, oziroma, da ima knjižnica dobro organizirano medknjižnično izposajo s svetom. Uporabnost povečuje vrednost informacij. Knjižnica bo postala dostopna

vsakemu uporabniku preko hišnih mikroprocesorskih terminalov. Treba bo razviti dobro nacionalno informacijsko mrežo.

Komuniciranje je prenašanje informacij od enega subjekta do drugega. Komuniciranje je istočasno hranjenje in iskanje informacij, ki poteka v knjižnicah. Znanstveni delavec bo potreboval zgoščene pomembne informacije na enem ali več medijih. Računalniški knjižnični sistemi bodo morali omogočati celotno memoriranje potrebnih dejstev.

Razviti svet se približuje tisti stopnji razvoja, ko postaja obdelava podatkov in informacij gonilna sila ekonomskega razvoja.

Z razvojem gospodarstva v določeni družbi se povečuje odstotek tistih zaposlenih, ki so zaposleni z zbiranjem, obdelavo, hranjenjem in distribuiranjem informacij, v primerjavi s številom zaposlenih v neposredni materialni proizvodnji. Prenašati bo treba informacije in ne ljudi, da se bodo zmanjšali stroški energije, materiala in kapitala. Informacija je blago, ki se ga lahko hitro in večkrat proda.

Sodobna knjižnica mora težiti k temu, da dobi uporabnik tisto, kar si želi in potrebuje. Še prej pa mora knjižnica spoznati določene vrste uporabnikov in njihovo število.

Upravljanje postaja skrb vsega sveta ter ustvarja ekonomski in družbeni razvoj. Pozornost bo treba nameniti programom upravljanja in v knjižnicah bo treba preskrbeti tisto strokovno gradivo, ki bo lahko zadovoljevalo čim večje število kvalificiranih upravljalcev. Tudi študenti postajajo veliko bolj kritični do gradiv, ki jih dobijo v knjižnici. Prihaja doba upravljanja in usmerjanja institucij. Uprava se že danes sooča z velikimi problemi organizacije dela, s tem kako zadovoljiti produktivnost. Količina ni več merilo, pomembna je kakovost. Uprava bo odgovorna za

ekonomsko poslovanje, za izobraževanje, znanje pa si bo nabirala v ustreznih ustanovah. Te ustrezne ustanove bodo med drugim tudi ustrezno razvite sodobne knjižnice.

Če od tega razmišljanja preidemo na konkretno knjižnico, kot je CTK, moramo izpostaviti nekaj poglobitnih misli. CTK že dolgo ni več klasična knjižnica, je spoj knjižnične, dokumentacijske in informacijske dejavnosti in kot taka služi vsem vidikom informacijske znanosti. Postavlja se vprašanje, v koliki meri te funkcije tudi uspešno in zadovoljivo opravlja.

Na njen razvoj je močno vplivala informacijska politika v Jugoslaviji in še posebej v Sloveniji. Informacijska dejavnost se pri nas še vedno ni institucionalizirala tako, da bi lahko postala gibalno razvoja.

Z informatizacijo družbe ne razumemo samo izboljšanja obstoječih družbenih odnosov ampak tudi ustvarjanje novih družbenih in kulturnih ustanov. Potrebno bo ugotoviti informacijske potrebe na nivoju Slovenije. Majhen segment teh potreb je obdelan v nalogi.

Pozornost je treba nameniti štirim segmentom:

Prvič, treba je opredeliti informacijsko politiko in ugotoviti informacijske potrebe Slovenije.

Drugič, treba je izboljšati metodologijo prenosa informacij med različnimi informacijskimi službami in sistemi in upoštevati njihovo kompatibilnost.

Tretjič, treba je opredeliti merila pri razvoju informacijske infrastrukture. Vsaka institucija mora imeti svojo vlogo v tej verigi udeležencev pri obdelavi in prenosu informacij. Tukaj bi morali upoštevati vse vrste INDOK služb, knjižnic, dokumentacijskih centrov, arhivov, muzejev, ki se vključujejo v določen specializirani

informacijski sistem. Četrtrič, treba je upoštevati izobrazbo kadrov in tudi uporabnikov.

Univerza in gospodarstvo, ki opravljata v družbi različni vlogi, potrebujeta za svoje delo in razvoj visoko kvalificirane kadre. Čuti se potreba po vse večji povezavi teorije in prakse. S potrebo po povezavi med univerzo in gospodarstvom se je razvila tudi CTK. Znanje potrebujejo vsi tisti, ki ga šele začnejo spoznavati (dijaki), tisti, ki so se že usmerili v določeno stroko na visokošolskem nivoju (študentje), tisti, ki usmerjajo te študente in samo znanost na tem področju (univerzitetni učitelji) in tisti, ki delajo v neposredni proizvodnji ali v razvoju podjetij (strokovnjaki v gospodarstvu). Takšna je okvirna struktura uporabnikov CTK. Funkcija CTK se mora zato prilagajati predvsem tej zvrsti uporabnikov. Seveda pa je treba iskati tudi ves tisti potencial uporabnikov, ki knjižnice še ne poznajo, oziroma jo premalo poznajo in jo zato ne uporabljajo.

Na podlagi svoje vloge v okviru Univerze v Ljubljani in v okviru pripadajočega knjižnično informacijskega sistema, si bo morala CTK najti in izboriti svoj prostor. V nalogi so že podane določene zasnove za osrednjost CTK v okviru tehniških knjižnic. Štiri strokovna področja še posebej izstopajo v CTK, to so: kemija, strojništvo, elektrotehnika z računalništvom in graditeljstvo (*).

Izposoja knjig na teh področjih predstavlja kar 71,55% izposoje. Izposoja časopisov na področju kemije, strojništva, elektrotehnike z računalništvom in graditeljstvo pomeni 68,71% izposoje. Analiza šestmesečne izposoje kaže na to, da so kemija, strojništvo,

.....
*) graditeljstvo = gradbeništvo, geodezija in arhitektura

elektrotehnika z računalništvom in graditeljstvo resnično ključna področja CTK. Kljub temu, da obstajajo za vsa ta področja tudi visokošolske in specialne knjižnice, je zanimanje za to gradivo še dovolj veliko tudi v CTK.

Od celotnega fonda izposojenih standardov je znašal odstotek standardov s področja kemije, strojništva, elektrotehnike z računalništvom in graditeljstva kar 58,06%. Analizirali smo izposajo knjig in časopisov na štirih strokovnih področjih, kemiji, strojništvu, elektrotehniki z računalništvom in graditeljstvu, kjer so bili prešteti relevantni fondi po stvarnem katalogu, novejši fondi pa so bili prešteti po vzajemnem katalogu (**).

1.2. Predmet proučevanja

Predmet proučevanja je bila Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani (CTK) in sicer sta bili podrobneje obdelani samo dve prvini: prvič, fondi, predvsem relevantni, na področju strojništva v primerjavi z drugimi fondi in drugič, uporabniki, ki že uporabljajo CTK in vsaj delno poznajo njeno ponudbo.

Proučevali smo izposajo fondov CTK in to samo tistih, ki so si jih uporabniki izposodili na dom in fondov, ki bi morali pokrivati sekundarne vire informacij, ki jih dobijo uporabniki iz ameriške zbirke COMPENDEX. Medknjižnično izposajo smo proučevali samo v zvezi z informacijskimi zahtevami iz zbirke COMPENDEX. Analizirali smo šestmesečno izposajo knjig, časopisov, standardov.

.....
**)vzajemni katalog=skupna online bibliografska podatkovna, zbirka

1.2.1. Fondi CTK

Fonde CTK sestavljajo: referenčne publikacije, knjige, bibliografije, časopisi, znanstvena in tehnična poročila, teze, referati s kongresov, simpozijev in posvetovanj ter standardi in podatkovne zbirke.

a) Referenčne publikacije (enciklopedije, priročniki, letopisi, vodniki, slovarji, leksikoni) so publikacije, v katerih najdemo določena dejstva, številčne podatke, definicije, imena in naslove oseb in institucij. Običajno so razdeljene po neki določeni klasifikaciji. Tovrstna literatura se ne izposoja, zato ni bila predmet proučevanja.

b) Knjiga je po UNESCO - vi definiciji "neperiodična tiskana publikacija, ki mora imeti najmanj 49 strani brez platnic in naslovne strani. Brošura je neperiodična publikacija z najmanj 5 in največ 48 stranmi. Knjige so eden od treh temeljnih fondov CTK. V analizo smo zajeli tiste knjige in brošure, ki so si jih uporabniki izposojali na dom v obdobju šestih mesecev. Podrobneje smo analizirali izposajo knjig s štirih strokovnih področij.

c) Bibliografije so popisi del (knjig, člankov, časopisov in drugih publikacij), ki se sestavljajo v znanstvene, informativne in druge namene. Bibliografije so uporabnikom dostopne le v prostorih knjižnice, zato niso bile predmet proučevanja.

d) Časopisi so periodične publikacije, ki izhajajo redno in to tedensko, mesečno, dvomesečno, tromesečno ali polletno. Časopisi prinašajo članke in druga gradiva z znanstveno in družbenopolitično vsebino pa tudi beletristiko. Časopisi so bili pomemben predmet proučevanja.

e) Znanstvena in tehnična poročila so rezultati dela na projektih. So pomemben vir informacij za razvoj znanosti in tehnologije. Njihovi rezultati se uporabljajo v praksi. Tovrstne literature je v CTK precej in je bila delno tudi predmet proučevanja.

f) Teze so originalna znanstvena dela, ki jih kandidati izdelujejo za pridobitev višjega znanstvenega naziva, najpogosteje doktorja znanosti. V knjižnici se obdelujejo disertacije, kot posebna vrsta gradiva in se tudi izposojajo, v nalogi so bile uvrščene pod izposojajo knjig.

g) Gradiva s kongresov, simpozijev, posvetovanj so publicirana v zbornikih. Zbornike si uporabniki lahko izposodijo, zato so bili predmet proučevanja, uvrščeni so bili pod izposojajo knjig.

h) Standardi so znanstveno podkrepljeni tehnični dokumenti, ki specificirajo tipe, vrste in stopnje proizvodov, kot tudi njihovo kakovost, metode testiranja, pakiranje, označevanje, transport in skladiščenje. Standardi so za CTK pomembna vrsta gradiva, ki si ga izposoja veliko uporabnikov. Povezovanje z Evropo bo povečalo povpraševanje po tovrstnem gradivu. Standardi so bili predmet našega proučevanja.

k) Podatkovne zbirke postajajo pomemben vir informacij. Povečuje se število zbirk in njihova raznolikost. CTK ima domače in tuje zbirke, ki so dostopne online, batch in na CD-ROMih.

Podrobneje smo proučevali samo tujo bibliografsko zbirko COMPENDEX (*), ki jo CTK prejema že od leta 1973 na magnetnem traku iz ZDA.

.....
*) COMPENDEX = Computer engineering index

Zbirka prinaša abstrakte člankov, z vseh tehničnih področij. Servis, ki skrbi za to zbirko, zbira dokumente iz okoli 3000 publikacij, med njimi je 1500 najpomembnejših strokovnih časopisov. Dokumenti so zbrani iz celotne svetovne literature. Zbirka se ažurira mesečno. Letna stopnja rasti zbirke je 5000 podatkov. CTK pripravlja iz te zbirke SDI in RP (**) profile. Iskanje poteka po deskriptorjih, besedah iz naslova in abstraktih.

1.2.2. Uporabniki CTK

Uporabnike CTK sestavljajo člani in nečlani, ki jih je bilo v letu 1990 14200, od tega članov 6596.

Uporabniki so bili uvrščeni v dve kategoriji, odvisno od njihovih zahtev in potreb. V nižjo kategorijo smo uvrstili tiste uporabnike, ki želijo dobiti vse o določenem problemu, v višjo pa tiste, ki so sposobni narediti med gradivom, ki ga dobijo, izbor. Ti želijo izčrpne informacije o problemu, ki ga raziskujejo. Ta kategorija uporabnikov je za knjižnico zelo pomembna, to so stalni uporabniki, ki uporabljajo knjižnico vso svojo delovno dobo. Uporabniki so ocenjevalci knjižničnih fondov in storitev, zato jim je treba prisluhniti: kaj pričakujejo od knjižnice, kdaj se obračajo na knjižnico, ali povečini dobijo tisto, kar potrebujejo in želijo.

Knjižnica mora biti uporabniško usmerjena, njeni fondi se morajo prilagajati uporabnikom.

Vitalnost knjižnice je odvisna od uporabnikov. Pomembno je, da vemo koliko nas uporabniki potrebujejo. Knjižnične storitve lahko

.....

***) SDI = selektivna diseminacija informacij
RP = retrospektivne poizvedbe

uporabnike pritegnejo ali odbijejo. Če jih katera od storitev odbija, je treba ugotoviti, kaj jih moti in kje so vzroki. Napako je treba odpraviti in določeno storitev izboljšati. Uporabniki morajo spoznati, da jim delavci v knjižnici lahko prihranijo veliko časa pri iskanju ustreznih informacij ali jim pomagajo pri drugih storitvah v knjižnici.

Uporabnikov čas je dragocen, zato mu je ustrezna pomoč vedno dobrodošla. Čim več časa bo knjižnica sposobna prihraniti svojim uporabnikom, raje se bodo vračali vanjo.

V razvitem svetu je zelo pomemben življenjski standard uporabnikov, vsakdo si lahko privoščiti toliko storitev, kot jih lahko plača. V Sloveniji, kjer so knjižnice financirane kot infrastruktura k znanstveni in izobraževalni dejavnosti, plačujejo uporabniki le majhen del stroškov. Potrebe uporabnikov v Sloveniji so do določene mere enake potrebam uporabnikov v razvitem svetu. Uporabnikom je treba posamezne storitve predstaviti, da spoznajo, kaj lahko dobijo za svoj denar.

V CTK je kategorija uporabnikov širša kot kategorija članov. Vsem uporabnikom ni potrebno, da so tudi člani. Glede na to, da je bilo število uporabnikov zelo težko ugotoviti, tudi številke pri letnih statistikah niso vedno pravilne.

Člani so vpisani uporabniki v CTK, ki plačujejo simbolično letno članarino in imajo člansko izkaznico. Ta izkaznica velja samo na Oddelku za izposajo. Kot vsi ostali uporabniki tudi člani lahko uporabljajo usluge vseh oddelkov. Člani knjižnice so lahko individualne osebe ali podjetja.

Potencialni uporabniki so tisti, ki knjižničnih storitev še ne poznajo in jih zato ne uporabljajo. Velikokrat so med potencialnimi

uporabniki tudi takšni, ki delno poznajo CTK.

Študije v svetu kažejo, da se potrebe uporabnikov spreminjajo. Uporabniki se morajo naučiti določenih iskanj, spoznati morajo novo terminologijo, strojne jezike in podobno.

Uporabnike si bo treba pridobiti in jih primerno izobraziti, da bodo lahko ustrezno rabili fonde, ki jih bo knjižnica imela.

1.2.3. Izposoja fondov

V CTK si uporabniki lahko izposojajo na dom, knjige, časopise in standarde. SDI profile iz zbirke COMPENDEX dobijo naročniki enkrat mesečno. Knjige in časopise si lahko izposojajo samo člani knjižnice in to na Oddelku za izposajo. Standarde si lahko uporabniki naročijo pisno ali po telefaksu, oziroma si jih pridejo sami iskat na Oddelek za standarde. Uporabnikom standardov se ni treba vpisati v knjižnico, da bi postali njeni člani. Na Oddelku za izposajo je izposoja lahko zelo različna, odvisna je od letnega časa, dneva v tednu, izpitnih rokov in podobno. Izpostavljena sta bila dva primera izposoje in sicer slaba in dobra izposoja.

Pri slabi izposoji si je dnevno 56 uporabnikov izposodilo 138 knjig. Od tega si je 31 študentov izposodilo 86 knjig, ostalih 25 uporabnikov si je izposodilo 52 knjig. Povprečno je prišlo na enega uporabnika 2,46 knjižne enote.

Izposojeno je bilo 24 časopisov, od tega si je 8 študentov izposodilo 9 časopisov, ostalih 14 uporabnikov si je izposodilo 15 časopisov. Pri štetju časopisov smo upoštevali različnost naslovov.

Pri dobri izposoji sta bili dnevno izposojeni 202 knjižni enoti. Dan močnejše izposoje je bil petek, ko je bilo izposojenih 88 knjig in

114 časopisov. Vendar je bilo vseh uporabnikov, ki so si izposodili knjige in časopise, le 52. Knjige si je izposodilo 33 uporabnikov, časopise pa 19 uporabnikov od tega si je 1 uporabnik izposodil kar 36 časopisov. Ostalih 18 uporabnikov si je izposodilo 78 časopisov. Ugotovljeno je bilo, da ni bistvenih razlik med dnevi, ko je dobra in ko je slaba izposoja. Povprečno si uporabniki izposodijo na dan 113 knjig in 69 časopisov.

2. RAZISKOVANJE RELEVANTNOSTI FONDOV

Raziskovanje relevantnosti fondov temelji na hipotezi, da fondi CTK ne ustrezajo potrebam uporabnikov. V CTK še niso podrobneje razčlenjevali fonde in proučevali njihovo uporabnost. Običajno so se posamezne manjše analize izvajale ločeno. Knjižnica se še nikoli ni podrobno seznanila s vprašanjem, kdo so njeni uporabniki in kaj posamezne vrste uporabnikov potrebujejo. Ker obstaja velika razlika med tem, kaj uporabniki potrebujejo in tem, kaj si želijo, je potrebno ugotoviti relevantnost fondov CTK glede na njihove potrebe in želje.

Vsa tehnična področja niso enako frekventna, vendar se postavlja vprašanje, ali količina in kakovost fondov ustrezata številu uporabnikov, ki sprašujejo o določeni strokovni literaturi. Postavlja se vprašanje ustrezne nabave, od začetkov CTK do danes. Koliko se je pri nabavi upoštevala relevantnost fondov glede na uporabnike? Ali so se morali uporabniki prilagoditi fondom, če so želeli kaj dobiti? Kdo bolj uporablja CTK, uporabniki iz gospodarstva ali negospodarstva? Katera gradiva so bolj aktualna, primarna ali sekundarni informacijski viri? Katera od primarnih gradiv so bolj aktualna knjige, časopisi ali standardi? Če hodijo uporabniki predvsem po informacijske vire, je vprašanje, po katerih informacijskih virih najbolj sprašujejo. Knjižnica se bo morala obnašati bolj tržno, če bo hotela pritegniti vedno bolj zahtevnega uporabnika. Uporabnik, ki dobi prevečkrat odgovor, da je gradivo izposojeno ali ga v knjižnici sploh ni, se ne bo več vrnil v knjižnico.

Uspešna knjižnica večino svojih sekundarnih virov pokriva s primarnimi gradivi. CTK ni uspešna knjižnica, vsaj ne v tej meri, da bi večino svojih informacijskih virov lahko pokrila z lastnimi fondi. Kljub temu bo treba pritegniti nove potencialne uporabnike

in jih poučiti o možnostih, ki jih nudi CTK. Razviti bo treba ustrezno raziskovalno strategijo pri iskanju informacij. Velikokrat se zgodi, da dokumenti, ki jih uporabnik dobi, nimajo ustreznega zahtevanega sporočila. To se zgodi, če v iskalni strategiji uporabljamo neosvojene termine. Zgodi se lahko tudi obratno, da dokumenti vsebujejo določeno informacijsko zahtevo, vendar je uporabnik ne zazna. Prostorska stiska vpliva negativno na dostopnost gradiva.

Zaprta skladišča onemogočajo uporabnikom, da bi se neposredno seznanili s fondi. Uporabnikom bi lahko ponudi več, če bi poznali njihove potrebe in fonde, ki jih ponujamo. S postavljeno hipotezo poskušamo reševati probleme potreb uporabnikov CTK. Potrebe uporabnikov so premalo znane in nimajo vpliva na nabavno politiko. Postavljena hipoteza je kavzalna hipoteza, s katero želimo predpostaviti povezanost med dvema spremenljivkama. Prvo spremenljivko predstavljajo uporabniki in drugo fondi. Za konkretno rešitev problema je bila izbrana delovna hipoteza. V hipotezo je bil zajet segment strojništva v primerjavi s kemijo, elektrotehniko, računalništvom in graditeljstvom. Na eni strani so uporabniki s teh področij, na drugi strani so fondi.

Naloga je preverjala temeljno hipotezo, ki pravi:

1) Fondi CTK ne ustrezajo potrebam uporabnikov.

Druge pomožne hipoteze pa so:

2) V CTK je premalo relevantnih fondov

3) Relevantnost fondov ima premajhen vpliv na nabavno politiko

4) Uporabniki preslabo poznajo fonde CTK

5) CTK neustrezno pokriva sekundarne vire s primarnimi gradivi

6) Skrb za potencialne uporabnike je premajhna

2.1. Motivi za izdelavo naloge

Za to, da smo se sploh lotili omenjene naloge, je bilo več različnih motivov. Poglavitni vzroki so bili, spoznati knjižnične fonde in njihovo realno vrednost. V tej nalogi je bila prvič CTK soočena s problematiko relevantnosti svojih fondov. Njeni uporabniki so bili postavljeni v središče zanimanja, od njih bo v bodoče nabavna politika odvisna bolj kot do sedaj.

Vsa letna poročila, ki so omenjala fonde, so vedno primerjala le celotni fond z določenim fondom v tekočem letu. Poročila analizirajo nabavo, izposajo in članstvo. Vedno jih zanima samo količina teh treh elementov in se nikoli niso poglobljala v kakovost fondov. Tudi v poročilih drugih knjižnic ni bilo zaslediti podatkov o relevantnih fondih za določene vrste uporabnikov.

Uporabniki so za vsako knjižnico, tako tudi za CTK, velik izziv. Postavlja se vrsta vprašanj, od tega, kdo prihaja, zakaj prihaja, kaj potrebuje, kdaj potrebuje, mu ustreza, kar dobi in ali pozna vse možnosti, ki jih ponuja CTK svojim uporabnikom. Anketa, ki je bila izvedena med uporabniki, je želela ugotoviti dejanske potrebe uporabnikov.

V CTK že vrsto let izobražujemo uporabnike srednješolce, študente in strokovnjake. V krajših predavanjih jim predstavimo dejavnost CTK in storitve, ki jih uporabniki lahko dobijo, ko potrebujejo ustrezne informacije ali gradivo. Velikokrat pa se zgodi, da je bil uporabnik ustrezno informiran, kaj lahko dobi v knjižnici, ko pa jo obiše, ne more dobiti tistega, kar išče in razočaran odide.

Ker temelji nabavna politika velikokrat na naključni izbiri gradiv za posamezna strokovna področja, kakovost gradiv ne ustreza vedno potrebam uporabnikov, prav tako tudi ne količina.

Racionalizacija pri nabavi mora upoštevati relevantnost fondov. Trenutna popularnost gradiva brez ustrezne relevantnosti fondov ne sme postati merilo pri nabavi.

2.2. Cilji

Področje relevantnosti fondov je izziv za bibliotekarsko stroko nasploh, posebej pa še za prikaz prav določene knjižnice, v tem primeru CTK. Bibliotekarstvo kot znanstvena disciplina se mora začeti zavedati pomena relevantnosti fondov v knjižnicah. Velikokrat se količina enači s kakovostjo in to je za marsikatero knjižnico usodna napaka. Po membno je, kaj se nabavlja, in da nabava poteka kontinuirano. Zaradi preslabe ali celo prekinjene nabave v določenem obdobju, lahko ostane knjižnica brez določenega kakovostnega fonda, kar pomeni neposredno škodo za določena strokovna področja. Takšnih napak se ne da nikoli več popraviti.

V želji, da CTK spozna potrebe svojih uporabnikov, je bila naloga pripravljena kot primerjalna študija. Tako smo želeli spoznati po eni strani fonde, ki so v kroženju, po drugi strani pa želje in potrebe uporabnikov.

Uporabnika je treba spremljati od trenutka, ko dobi informacijsko poizvedbo in ko na osnovi le te pripravi informacijsko zahtevo, pa vse do takrat, ko dobi ustrezno primarno gradivo.

Eden od ciljev naloge je oceniti strokovni nivo gradiva, pri tem je pomembna življenjska doba gradiva in dostopnost do gradiva.

S posameznimi statističnimi preglednicami smo želeli pokazati določene spremembe pri poslovanju CTK. Določeni faktografski podatki kažejo današnje stanje, ki ga bo potrebno spremeniti.

Pomembno je, kaj mislijo o fondih uporabniki in kako jih uporabljajo.

Cilj je prikazati subjektivno oceno fondov in uporabnikov in podati tudi objektivni prikaz gradiva, ki bo podkrepjen s podatki o fondih. Kakšna je pot uporabnika, ki v CTK ne najde ustreznega gradiva? Pomembno je, da bi CTK pritegnila čimveč uporabnikov, ki do sedaj še niso zahajali vanjo. Potrebe po strokovnem znanju in pridobivanju tega znanja iz ustreznih gradiv v CTK naj postane del njihovih delovnih navad. S temeljito vzgojo uporabnikov, se bo povečala izposoja, kar bo posledica dobre nabave, ki jo bodo narekovale potrebe uporabnikov. Potrebe uporabnikov bo treba spremljati na vseh nivojih. Uporabnika ne bomo smeli prepuščati naključju.

Zastavili smo si še en cilj, ki se je pokazal kot dokaj pomemben, to je sprememba izdelave letnih poročil, predvsem način zbiranja podatkov in statistične obdelave podatkov. Samo realna statistika bo pokazala pravo sliko CTK, trenutno stanje, možnosti, ki jih ima in smer, v katero naj se razvija.

Do nedavnega nepomembni podatki postajajo pomembni. Številke morajo usmerjati knjižnico pri nabavi, izposoji in pri pridobivanju uporabnikov. Temeljni cilj knjižnice so zadovoljni uporabniki in k temu mora težiti vsa njena dejavnost. Povratne informacije uporabnikov morajo postati vodilo za delo knjižnice.

Vsi zastavljeni cilji zahtevajo določeno kadrovske zasedbo, ki pa jo je potrebno dopolnjevati in dograjevati.

Če bodo z nalogo dosežene vsaj majhne spremembe in premiki v smeri ustreznih fondov in ustrežnejše ponudbe teh fondov, bo poglobitveni namen naloge dosežen. Fondi se bodo prilagajali

potrebam uporabnikov in neizposojenih fondov bo vedno manj, uporabnikov v CTK pa vedno več.

2.3. Problem relevantnosti

Termin relevanten je začel prvi uporabljati leta 1930 S.C. Bradford. Ko so se leta 1950 razvili sistemi za iskanje informacij, se je že govorilo o tem, da je treba uporabniku preskrbeti relevantne informacije. V praksi je relevantnost ključni pojem, po katerem prepoznamo "potrebne" "nujne" informacije. Empirične raziskave potrjujejo Bradfordov zakon o distribuciji člankov. Članki se razporejajo po conah v razmerju 1:n:n2:n3 itd.

Zakon opozarja na dejstvo, da je večina člankov o določenem predmetu, kar 80%, še vedno objavljena v 20% naslovih časopisov. Ena tretina člankov je natisnjena v specializiranih časopisih, druga tretina v sorodnih časopisih, za tretjo tretino pa ne moremo več predvidevati, ali se bodo članki o določenem predmetu še pojavili.

Če želimo, najti v knjižnicah relevantne informacije in relevantno gradivo, moramo razviti relevantno informacijsko politiko. Informacijska politika mora stati na trdni osnovi v razvojnih načrtih vsake države. Z institucionalizacijo informacijske prakse bi spremenili družbeni odnos in družbene norme za dostopnost, upravljanje in uporabo informacij.

Z razvojem avtomatske obdelave podatkov se je začelo zabeleženo znanje (zapis) ločevati od nosilca znanja (medija). Začela sta se razhajati samo znanje in namen tega znanja. S podatki se je začelo manipulirati in v informacijskem procesu znanje nima več neposredne uporabne vrednosti.

Takšen primer so v CTK SDI profili iz zbirke COMPENDEX.

Uporabnik lahko dokaj hitro dobi sekundarne informacije, na primarno gradivo pa je potrebno čakati velikokrat 3 ali več mesecev. Podobno se dogaja tudi tistim uporabnikom, ki si želijo izposoditi najnovejše knjige na določeno temo. Aktualno gradivo je vedno bolj izposojeno in vedno težje dosegljivo.

Pojem relevantnost pomeni še vedno nekaj tujega, neznanega in za bibliotekarstvo nepotrebne. Spoznanje, da se premalo zavedamo pomena relevantnosti lastnih fondov, je bil glavni in temeljni razlog za izdelavo naloge o relevantnosti fondov. Od knjižnice, ki ne more ustreči potrebam svojih uporabnikov, se le ti oddaljujejo in iščejo gradivo za svoje strokovno izpopolnjevanje v drugih, ustrežnejše založenih knjižnicah.

Kako naj zasledujemo relevantnost fondov? Ugotoviti je treba, kaj uporabniki iščejo, po čem sprašujejo in česa ne dobijo. Stalno bi bilo treba spremljati njihove potrebe, pritožbe, želje in tudi ideje, ki bi pomagale pri nabavi in ponudbi fondov. Kadri v knjižnici se morajo seznaniti s pomenom relevantnosti fondov in morajo ustrezne fonde uporabnikom ustrezno ponuditi.

Dobra knjižnica mora vsaj za osnovna področja, ki jih pokriva, poznati število relevantnih fondov. Nesmisel je vabiti k sebi uporabnike, za katere knjižnica nima dovolj ustreznega gradiva. Razočaranje za uporabnike je veliko, reklama za knjižnico pa slaba. Če knjižnica ugotovi, da je uporabnikov za določeno strokovno področje veliko, kljub slabi založenosti na tem področju, se mora potruditi, da fonde dopolni z ustreznim relevantnim gradivom.

3. METODOLOGIJA OBDELAVE PODATKOV

V nalogo smo zajeli omejeno število fondov v omejenem časovnem obdobju. Tako so bile obdelane knjige, časopisi in standardi, ki so bili izposojeni na dom v obdobju šestih mesecev. Podrobneje smo proučevali uporabnost tistih SDI profilov, ki so jih dobili le določeni uporabniki v mesecu aprilu 1991. Med omejenim številom uporabnikov smo opravili anketo o tem, kaj mislijo o knjižnici in njenih fondih.

Na koncu smo primerjali podatke o fondih in podatke o uporabnikih. Pokazala se je realna slika o fondih, ki jih ima CTK, koliko je od tega relevantnih fondov in kolikšna je njihova izposoja. Pokazala so se tudi odstopanja med potrebami in ponudbo.

3.1. Obdelano gradivo

V obdelavo smo zajeli knjige, časopise, standarde in informacijske zahteve iz ameriške zbirke za področje tehnike COMPENDEX. Analizirali smo celotno gradivo, ki je bilo izposojeno v šestih mesecih. Podrobnejše analize so potekale na področju strojništva, kot enem od močnejših segmentov izposoje. Tako je bil obdelan prvi del gradiva.

Drugi del gradiva so predstavljali uporabniki. Za uporabnike je bil pripravljen vprašalnik z 22 vprašanji o vrednotenju fondov CTK. Z vprašalnikom smo želeli ugotoviti, kdo so uporabniki, kaj potrebujejo in kako poznajo storitve CTK. Vprašanja so bila postavljena tako, da so najprej spraševala uporabnike o njih samih, potem pa so postajala zahtevnejša in na koncu so bila postavljena vprašanja o poznavanju in uporabnosti različnih zbirk podatkov.

Uporabnike smo intervjuvali in anketirali. Po intervjujih, ki smo jih opravili delno v CTK in delno v dveh ljubljanskih inštitutih, je bilo izpuščeno vprašanje številka 9, ki se je nanašalo na potencialne uporabnike, tako da je ostalo 21 vprašanj. Anketa ni zajela potencialnih uporabnikov, ker ne bi mogli odgovoriti na vrsto postavljenih vprašanj. Zato smo končno anketo izvedli samo med tistimi uporabniki, ki obiskujejo CTK. Posebej smo izbrali ustanove, iz katerih prihajajo uporabniki, da bi dosegli resnično raznolikost uporabnikov. Tako so bili anketirani uporabniki iz dveh tovarn v Sloveniji, iz dveh inštitutov v Ljubljani in tisti uporabniki, ki so prišli v obdobju šestih mesecev v CTK. Poudarek je bil na uporabnikih iz strojništva.

Zato je bil dodatno obdelan še vzorec uporabnikov s področja strojništva, ki dobivajo mesečno profile iz zbirke COMPENDEX. Ob profilih so dobili uporabniki tudi kratek anketni list, kjer so odgovarjali na vprašanje, kje iščejo primarna gradiva za svoje informacijske zahteve iz zbirke COMPENDEX ter koliko jih pri tem uporablja CTK in njen Oddelek za medknjižnično izposajo. Podatki so bili obdelani s programskim sistemom LOTOS.

Vprašalnik za uporabnike zbirke COMPENDEX

1) Prosim, če lahko na kopiji vaših SDI profilov, obkrožite tiste zadetke, ki vam ustrezajo.

2) Kje boste iskali ustrezne primarne vire

v CTK

na Fakulteti za strojništvo

drugje, kje?

Postavljena hipoteza pravi, da fondi iz strojništva ne ustrezajo potrebam uporabnikov iz strojništva. S postavljeno hipotezo smo želeli poudariti pomen relevantnosti fondov v CTK. Fonde je potrebno stalno dopolnjevati in tako zadovoljevati potrebe uporabnikov.

Znanstvene metode:

V okviru sestavljenosti gradiva se je izvajala kauzalna analiza. S kauzalno analizo smo ugotavljali vzročno-posledične zveze med uporabniki in fondi. Na eni strani smo analizirali fonde, ki jih CTK izposoja, na drugi strani pa potrebe in mnenja uporabnikov, ki so jih izrazili v vprašalniku. Ugotavljali smo, kaj se izposoja, koliko se izposoja in rezultate primerjali s tistimi v razvitem svetu. Kauzalno analizo smo podrobneje izvedli na relevantnih fondih s področja strojništva, kemije, elektrotehnike z računalništvom in graditeljstva. Ugotavljali smo potrebne pogoje, vzroke, priložnosti in posledice v primeru, ko imamo relevantne fonde in ko jih nimamo.

Druga uporabljena metoda je bila metoda kvantitativne analize, ki smo jo uporabili pri količinski obdelavi gradiva. Kvantitativno analizo smo opravili na gradivu, ki je bilo izposojeno v obdobju šestih mesecev. Za časopise je to obdobje trajalo od junija do novembra 1990 leta, za knjige pa od oktobra 1990 do marca 1991. Ker je obdobje nekoliko različno, so tudi morebitna nihanja izposoje v posameznih mesecih različna.

V tem obdobju je bilo izposojeno na dom 8282 knjig, 2716 časopisov, 8477 standardov in bilo je danih 188 SDI profilov iz zbirke COMPENDEX za vsak mesec. Knjige si je izposodilo 3621 uporabnikov, časopise 958 uporabnikov, standarde 736 uporabnikov in SDI profile 42 uporabnikov. Povprečno je prišlo na enega uporabnika 2,28 knjige, 2,38 časopisa, 11,51 standardov.

3) Ali ustrezne vire vedno dobite

da

ne

včasih

4) Iščete gradivo tudi po medknjižnični izposoji v CTK

da

ne

včasih

3.2. Uporabljene metode

Nedorečenost vloge teorije kot metode v bibliotekarstvu je v zadnjem času pripeljala do tega, da v stroki nimamo učinkovitih sredstev za reševanje problemov na področju avtomatizacije, organizacije, razvoja in izobraževanja (3). Pri raziskovanju so bile uporabljene znanstvene kategorije in znanstvene metode.

Znanstvene kategorije:

a) Divizija

Pri kategoriji divizije govorimo o celoti in delih te celote. V našem primeru predstavljajo celoto vsi fondi in vsi uporabniki CTK. Del te celote predstavljajo fondi in uporabniki iz strojništva (glej poglavje 4.1.)

b) Hipoteza

Za knjige in časopise smo dobili količinske podatke s štetjem zadolžnic. Pri standardih so bili prešteti vsi realizirani zahtevki, ki so prišli v CTK v dopisih iz podjetij ali od posameznikov. Pri zbirki COMPENDEX smo upoštevali samo profile za en mesec in naročila iz teh profilov.

Od induktivnih metod so bile uporabljene: metoda nepopolne indukcije, sistem opazovanja in metoda štetja. Metodo nepopolne indukcije smo opravili na izposoji omejenega števila knjig, časopisov, standardov in SDI profilov iz strojništva v primerjavi s kemijo, elektrotehniko z računalništvom in graditeljstvom. Izposoja je bila omejena na obdobje šestih mesecev.

Sistem opazovanja smo uporabili v določenem razdobju. Predmet opazovanja je bila izposoja relevantnih fondov CTK. Kraj opazovanja so bili Oddelek za izposajo, Oddelek za standarde in INDOK oddelek. Nepopolno indukcijo smo najprej izvedli na celotnih fondih, ki so bili izposojeni v pol leta, podrobneje pa še na fondih strojništva, prav tako za obdobje pol leta.

Izposajo gradiva smo opazovali sistematično. Ugotavljali smo pozitivne in negativne vplive na izposajo, slabe in dobre dneve izposoje v tednu, slabe in dobre mesece izposoje in ure v dnevu, ko je izposoja dobra.

Ker je imela naloga opraviti z določeno množico knjig, časopisov, standardov in sekundarnih virov informacij, je bilo potrebno podatke prešteti, pri tem smo uporabili metodo štetja. Z metodo štetja smo ugotavljali število elementov v posamezni skupini. Za obdobje šestih mesecev so bile preštete vse zadolžnice za vse knjige in časopise za vsa strokovna področja. Pri standardih smo prešteli samo tiste, za katere so bili poslani pisni zahtevki in ki so bili označeni, da jih ima CTK med svojimi fondi. Pri teh treh vrstah

fondov smo še posebej podrobno proučevali strojništvo skupaj s kemijo, elektrotehniko z računalništvom in graditeljstvom. Relevantni fond so predstavljali tisti fondi, ki so bili s področja strojništva, elektrotehnike z računalništvom in graditeljstva. Življenska doba (half-life) je morala ustrezati splošno znanim merilom. Za strojništvo je življenska doba gradiva 5,2 leti, to pomeni, da so samo ti fondi za uporabnike relevantni. Osnovo relevantnosti fondov sta pomenili predvsem stroka in življenska doba gradiva. Življenska doba je pomembna predvsem za knjige, manj pa za časopise in standarde.

Metoda ankete je bila izvedena na 120 vprašanih uporabnikih. V anketi je bilo uporabnikom postavljenih 21 vprašanj. Anketi je bil priložen spremni dopis, kjer smo jim razložili, kako naj izpolnijo vprašalnik. Vprašalnik je vseboval zaprta vprašanja.

Od 150 vprašanih smo metodo intervjuja uporabili med 30 obiskovalci. Pri intervjuju so uporabniki komentirali svoje zadovoljstvo oziroma nezadovoljstvo z uslugami CTK. Povedali so, da storitve CTK preslabo poznajo, in da so premalo seznanjeni predvsem z najnovejšimi zbirkami podatkov, ki jih ponuja CTK.

4. REZULTATI RAZISKOVANJA

Namen naloge je bil oceniti relevantnost fondov v knjižnici in njihovo uporabnost. Naloga je zahtevala šestmesečno proučevanje izposoje določenih vrst gradiva in reševanja informacijskih zahtev uporabnikov.

Analizirali smo fonde in uporabnike CTK, še podrobneje pa relevantne fonde. Za relevantne fonde je bil izbran vzorec s področja strojništva, ki smo ga primerjali s kemijo, graditeljstvom, elektrotehniko in računalništvom. Podrobneje so bili analizirani tudi uporabniki s teh področij. Na podlagi analize fondov je bil izdelan objektivni prikaz fondov.

Analizirali smo izposajo knjig, časopisov in standardov. Poudarek je bil predvsem na strokovnih področjih.

Ugotavljali smo, katero gradivo se največ izposoja in kako pridejo uporabniki do primarnih gradiv. Prikazane so bile pozitivne in negativne ocene fondov. Pri fondih je pomembna relevantnost fondov in uporabnost relevantnih fondov. Če so posamezna gradiva tudi strokovno katalogizirana in indeksirana, da jih uporabniki lahko hitro najdejo, štejemo, da je knjižnica kvalitetna.

Za izposajo so pomembni nabava, obdelava, urejenost in dostopnost gradiv. V nalogi smo ocenjevali tudi količino izposoje, ki smo jo primerjali z odgovori uporabnikov v anketi. Kakovost gradiva je pomembnejša od količine, vendar obstaja med njima določena povezava.

Drugi del raziskovanja je zajel servisne storitve knjižnice, njihovo kakovost in učinkovitost. Pokazala se je premajhna povezanost med posameznimi oddelki glede ponudbe in povpraševanja. Oddelek za

medknjižnično izposojajo ni dobil nobene informacijske zahteve iz SDI profilov, ki so jih dobili uporabniki s Fakultete za strojništvo v INDOK oddelku.

Objektivni prikaz fondov in subjektivna ocena fondov marsikje sovpadata, velikokrat pa se tudi razhajata. Naloga je prikazala predvsem razhajanja, ki kažejo na problematiko nepovezanosti oddelkov v CTK in na preslabo strokovno sodelovanje.

4.1. Rezultati raziskovanja strojništva

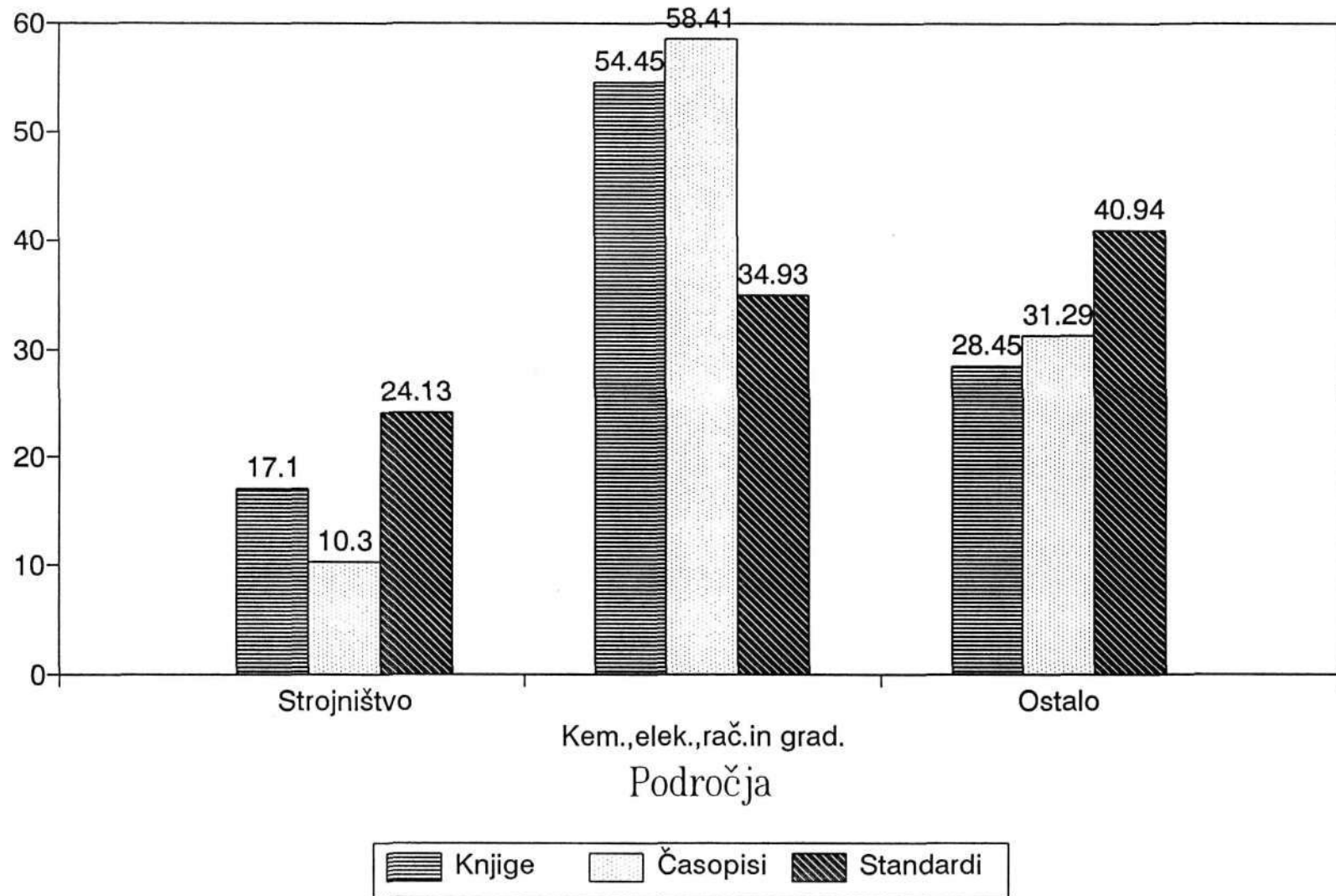
Strojništvo je bilo glavno področje raziskovanja in je pomenilo del nekega celotnega fonda, ki si ga uporabniki v CTK izposojajo. Če izhajamo iz imena knjižnice - tehniška knjižnica, potem uporabniki pričakujejo, da bodo v njej dobili tehniško literaturo. V tehnične znanosti pa sodijo: graditeljstvo, elektrotehnika z računalništvom, strojništvo z ladjedelništvom, rudarstvo, metalurgija, kemijska tehnologija in tehnologija prometa.

Naloga je želela ugotoviti, koliko je ime knjižnice upravičeno glede na fonde, ki jih lahko knjižnica ponudi. Da bi bila primerjava jasnejša, smo vsepovsod primerjali strojništvo s kemijo, elektrotehniko z računalništvom in graditeljstvom. Izposoja knjig na področju strojništva, kemije, elektrotehnike z računalništvom in graditeljstva, predstavlja 71,55%, izposoja časopisov 68,71% in izposoja standardov 58,06%.

S področja strojništva, ki je del te celote, je bilo izposojenih 17,10% knjig, 10,30% časopisov, 24,13% standardov in 44,14% SDI profilov. Knjižnica pa je v vseh letih obstoja nabavila le 8,14% knjig in 14,19% časopisov s področja strojništva (Priloga 1)

Primerjali smo tudi med relevantnimi fondi, ki jih CTK ima na

Primerjava izposoje med strojništvom in ostalimi področji v %

področju strojništva, kemije, elektrotehnike z računalništvom in graditeljstva in potrebami uporabnikov na teh področjih (Priloga-2)

Kvantitativna analiza kaže šestmesečno izposojno na področju strojništva, kemije, elektrotehnike z računalništvom in graditeljstva (Priloga 3)

Vsi elementi določene skupine, ki so bili prešteti, so imeli neko skupno lastnost. Elementi prve skupine so bile knjige, ki si jih najbolj izposojajo študentje, elemente druge skupine, časopise, si izposojajo predvsem podjetja in elemente tretje skupine, standarde si pretežno izposojajo podjetja.

Šteli smo le na tiste elemente izposoje, ki se izposojajo na dom. Pri knjigah in časopisih smo šteli zadolžnice, ki so bile zbrane za obdobje šestih mesecev.

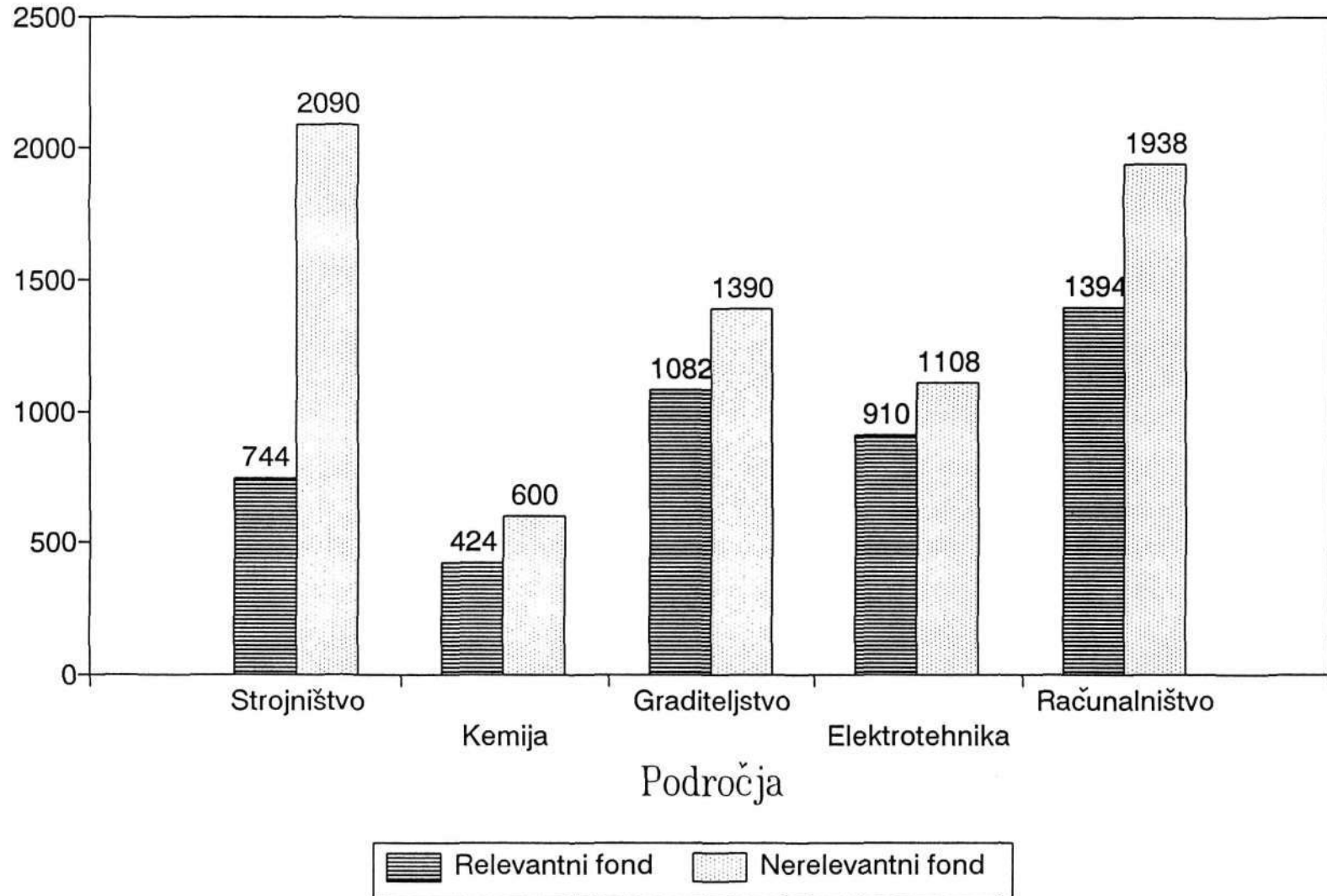
Pri standardih so bili prešteti vsi sprejeti dopisi in na njih pozitivno označeni odgovori, kar je pomenilo, da so te standarde uporabniki tudi prejeli po pošti.

Drugačen način dela je bil z SDI profili, kjer je bilo obdelano 23 uporabnikov teh profilov, preštete so bile njihove informacijske zahteve in spremljana realizacija teh zahtev.

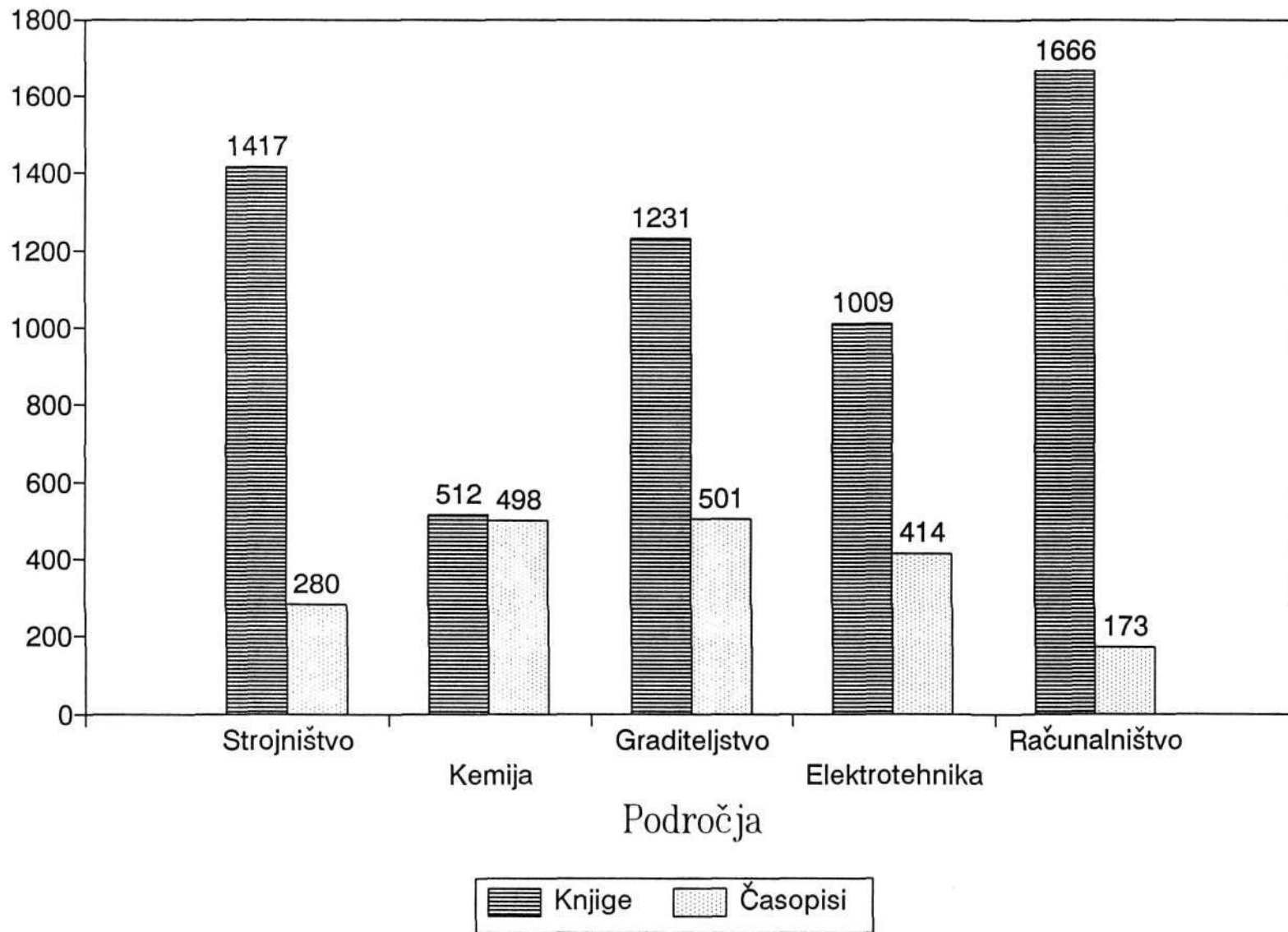
4.1.1. Objektivni prikaz fondov

Zbrani fond smo združili v enotno število. Posebej smo sešteli vse knjige, časopise, standarde in SDI profile. Kot poseben segment smo izločili področje strojništva z ostalimi najbolj frekventnimi področji, kjer smo podrobneje analizirali relevantne fonde. Relevantni fond je bil določen po podrobnejših UDK vrsticah za strojništvo v stvarnem katalogu in v vzajemnem katalogu.

Izposoja relevantnega in nerelevantnega fonda v CTK

Izpos.knjig in časopisov v 6.mes. 1990

Celotni fond CTK je v letu 1990 obsegal 118.649 knjig, 58941 časopisov, 109.302 standarda in 8772 podatkov v zbirki COMPENDEX. Obsolentnost gradiv na področju strojništva je 5,2 leti.

Za namen naloge smo prešteli fond za desetletno obdobje. V 10 letih je bilo nabavljeno 30096 knjig, 14556 naslovov časopisov, 40326 standardov in 7000 do 8000 podatkov iz zbirke COMPENDEX v posameznem mesecu v letu.

Relevantnost fondov smo proučevali na štirih vrstah gradiv:

a) Relevantnost knjig s področja strojništva

Pri knjigah je bilo od celotnega fonda 118.649 enot samo 9666 relevantnih fondov iz strojništva oziroma le 8,14%. Merilo relevantnosti je bilo strokovno področje strojništva, določeno po sistemu univerzalne decimalne klasifikacije in po življenski dobi gradiva. V 10 letih je bilo nabavljeno 30096 knjig, od tega je trenutno 1808 relevantnih knjig (18,70%) iz strojništva. Vseh uporabnikov je bilo v 6. mesecih 3621. Od relevantnega fonda si je 913 uporabnikov izposodilo 1417 knjig (78,37%).

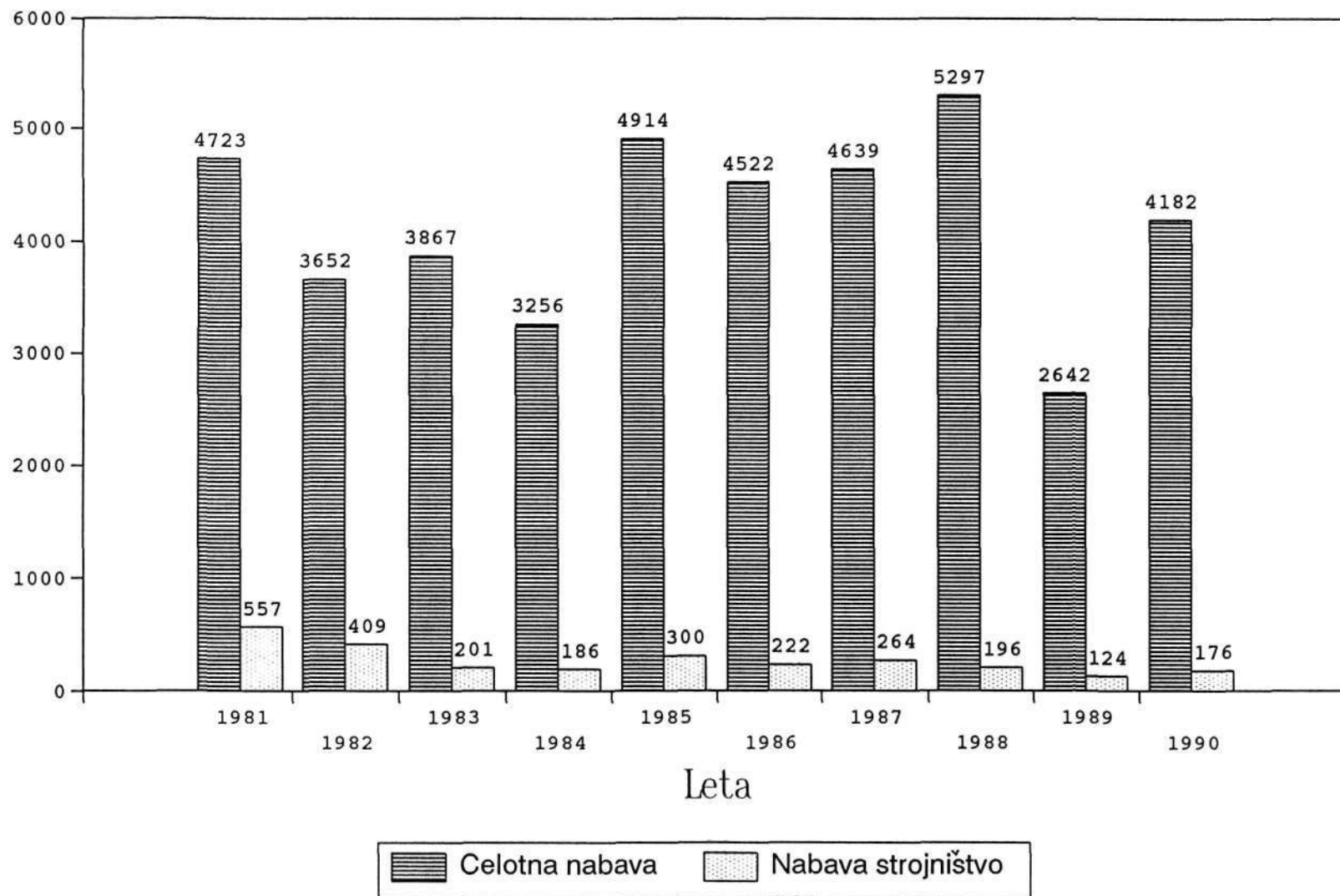
Od celotnega fonda izposojenih knjig 8282 enot je bilo izposojeno 17,10 % strojništva.

V desetih letih, od leta 1981 do 1990, je nabava knjig iz strojništva padala. Tako je bilo leta 1981 nabavljeno še 557 knjig iz strojništva, leta 1990 pa le še 176 knjig. (Priloga 4)

b) Relevantnost časopisov s področja strojništva

Konec leta 1990 je bilo v CTK 183 relevantnih naslovov časopisov s področja strojništva, glede na računalništvo, kjer je bilo 122

Nabava knjig iz strojništva primerjana s celotno nabavo knjig v CTK v 10.letih

relevantnih časopisov, elektrotehniko, kjer je bilo 199 relevantnih časopisov in graditeljstvo, kjer je bilo 317 relevantnih časopisov. V 43 letih je bilo nabavljeno 58941 različnih naslovov časopisov. Časopisi so izhajali v različnih obdobjih, spreminjali so se naslovi časopisov in število nabavljenih časopisov. V 10 letih je bilo nabavljeno 14556 naslovov, časopisov, od tega je bilo za področje strojništva zelo težko ugotoviti točno število. Če vzamemo za izhodišče leto 1990, ko je bilo nabavljeno 1243 časopisov, od tega iz strojništva 183 časopisov oziroma 14,72%. V šestih mesecih si je 958 uporabnikov izposodilo 2716 časopisov. Iz strojništva si je 127 uporabnikov izposodilo 280 časopisov, tako je prišlo na enega uporabnika 2,20 časopisov.

c) Relevantnost standardov s področja strojništva

V celotnem obstoju CTK je bilo nabavljenih 109.302 standarda od tega v 10 letih 40326 standardov, ki so večinoma še aktualni. Standardi se kot vrsta gradiva razlikujejo od knjig in časopisov. Težko je bilo določiti skupen element za relevantnost. Večina standardov zastari v petih letih, nekateri pa so v veljavi tudi do 30 let. Obseg posameznega standarda je veliko manjši od knjige, lahko je večji od članka, njegova vsebina pa je veliko bolj specifična. Podrobnejša definicija standarda je v poglavju 1.2.1.1. Fondi CTK. Pri standardih je zelo pomembna njihova veljavnost, ta je lahko zelo dolga ali sorazmerno kratka, ali pa se zelo hitro spreminja.

Kot vzorec je bila vzeta šestmesečna izposoja standardov po pošti s področja strojništva. Na pisno zahtevo je bilo poslanih 8477 standardov. Iz strojništva je bilo 2018 standardov, od tega 999 JUS standardov, 941 DIN standardov in 78 ISO standardov, drugih vrst standardov nismo podrobneje razčlenjevali. Vseh JUS standardov je v CTK 13199, od tega iz strojništva 1753. Vseh ISO standardov

je 13166, od tega iz strojništva 79 standardov. S področja strojništva je knjižnico obiskalo 106 uporabnikov, to so bila v glavnem podjetja. Vseh DIN standardov, skupaj z VDI in EN *, je 26303, od tega 2008 iz strojništva.

d) Relevantnost fondov, ki pokrivajo zbirko COMPENDEX

COMPENDEX je bibliografska online dostopna zbirka. Pripravlja jo informacijski servis Engineering Information v ZDA. Zbirka izhaja tudi v tiskani obliki kot sekundarna publikacija Engineering Index Monthly. COMPENDEX prinaša abstrakte člankov in razprav. Dodatne zbirke, ki prinaša referate s simpozijev in kongresov, CTK ne prejema. Zbirka pokriva vsa področja tehnike. Strojništvo je skupaj z avtomobilsko industrijo in nuklearno tehniko zastopano v zbirki s 15%. Servis zbira dokumente iz 3000 publikacij, med njimi je 1500 najvažnejših časopisov iz vseh razvitih dežel sveta. Največ podatkov je v angleščini.

V zbirki COMPENDEX smo analizirali le manjše število podatkov iz strojništva. Primerjali smo med sekundarnimi informacijskimi viri, ki jih dobijo uporabniki iz zbirke in med uporabnostjo primarnih gradiv iz teh sekundarnih virov.

V mesecu aprilu 1991 je bilo za 42 uporabnikov pripravljeno 188 različnih profilov, od tega je bilo za strojništvo 83 profilov. Vsi uporabniki so imeli na voljo 8772 dokumentov, strojniki pa 1315 ali 15%.

-
- *) JUS = Jugoslovenski standardi
 - DIN = Deutsche Industrie Norm
 - ISO = International Standards Organization
 - VDI = Verein Deutscher Ingenieure
 - EN = Europaische Norm

Največ, t.j. 23 uporabnikov teh profilov iz strojništva, je na Fakulteti za strojništvo v Ljubljani. Za teh 23 uporabnikov je bil pripravljen kratek vprašalnik o izposoji primarnih gradiv iz te zbirke v CTK ali v tujini preko Oddelka za medknjižnično izposajo. Za mesec april 1991 rezultati niso bili ugodni. Nobeden od uporabnikov si ni izposodil gradiva iz CTK ali iz tujine preko CTK. Na podlagi kratke ankete in enega intervjuja, so nastali naslednji rezultati v zvezi z relevantnostjo fondov, ki bi naj pokrivali zbirko COMPENDEX.

Po mnenju uporabnikov vsebuje zbirka COMPENDEX kakovostne članke, vendar so časopisi, v katerih so ti članki, težko dostopni, zato primarnih gradiv uporabniki iz Fakultete za strojništvo ne iščejo preko ustreznih služb v CTK. Če želijo hitro dobiti članek, se pisno obrnejo na avtorja članka, ki jim velikokrat pošlje članek kar brezplačno.

4.2. Rezultati ankete

Anketo smo izvedli med 150 uporabniki, od tega je bilo 29 (19,33%) strojnikov. S 30 uporabniki smo opravičili intervju. Od tega je bilo 12 intervjujev v CTK in 18 intervjujev izven CTK, v ustanovah, kjer so uporabniki zaposleni. Večino ankete smo izvedli na Oddelku za izposajo.

Anketa je prvotno vsebovala 22 vprašanj, po intervjujih je odpadlo 1 vprašanje in jih je ostalo še 21. Prva 4 vprašanja so osnova, na katero se navezujejo vsa ostala vprašanja. Z vprašalnikom smo ugotavljali, kdo so uporabniki CTK, kaj potrebujejo, kateri oddelki so zanje najbolj aktualni, kaj mislijo o knjižnici in njenem vplivu na njihovo strokovno delo. V vprašalniku so bila zaprta vprašanja, za posamezno vprašanje je bilo več odgovorov. Anketiranec je lahko obkrožil samo en odgovor ali več odgovorov. Vprašalniku je

bilo priloženo pojasnilo za izpolnjevanje. Pri intervjujih smo ustno pojasnili, kako odgovarjati na vprašanje, pri anketi pa je bilo pojasnilo pisno. Preden se je začelo širše anketiranje, je bilo vzorčno anketiranih 30 uporabnikov. Po anketi je odpadlo vprašanje številka 9, ki je bilo namenjeno potencialnim uporabnikom, teh pa v končni fazi nismo anketirali. Razlog je bil ta, da bi v tem primeru morali večino vprašanj spremeniti.

Na podlagi ankete je nastala subjektivna ocena uporabnikov fondov, ki analizira sedanje fonde CTK.

4.2.1. Subjektivna ocena fondov

Fonde CTK je ocenjevala anketa, ki je bila izvedena med uporabniki. Izdelane so bile primerjave med posameznimi vprašanji. Posamezne primerjave vprašanj smo analizirali, potem pa posamezne analize združili v sintezo, ki predstavlja zaključne misli o fondih CTK. Najpomembnejša so bila 4 ključna vprašanja: starost, izobrazba, delovno mesto in ožje področje dela. Ta vprašanja smo največkrat primerjali z drugimi vprašanji.

Na podlagi primerjav so bile izdelane naslednje ocene. Večina, 119 (79,33%) uporabnikov, ima visoko izobrazbo, magisterij ali doktorat. Knjižnico uporabljajo sorazmerno mladi uporabniki, njihova starost je večinoma do 40 let, takšnih je 134 (89,33%) uporabnikov. Največ, 73 (48,66%) uporabnikov, je starih od 20-30 let. Iz gospodarstva prihaja 55 (36,66%) uporabnikov, pri tem smo upoštevali tudi uporabnike, ki smo jih uvrstili v rubriko "ostalo". Oboji skupaj tvorijo 67 (44,66%) uporabnikov. Področje izobraževanja in raziskovanja obsega 82 (54,66%) uporabnikov, največ, 44 (29,33%), je starih od 20-30 let. To so predvsem študentje in mlajši raziskovalci. Enkrat na mesec pride v knjižnico

77 (51,33%) uporabnikov, tedensko 46 (30,66%) uporabnikov in enkrat letno 23 (15,33%) uporabnikov. Od teh redkih obiskovalcev je kar 20 (13,33%) starih od 20-40 let.

CTK uporablja 61 (40,66%) uporabnikov iz drugih krajev Slovenije. Med gospodarstveniki je takšnih 32 (58,18%) in med raziskovalci jih je le 5 (3,33%). Večina uporabnikov iz izobraževanja in raziskovanja, 62 (41,33%), je iz Ljubljane.

Visoko izobrazbo ima v gospodarstvu 35 (23,33%) uporabnikov, v izobraževanju 29 (19,33%) uporabnikov in v raziskovanju 12 (8%) uporabnikov. Področje raziskovanja ima največ magistrov in doktorjev znanosti-19 (12,66%), gospodarstvo pa ima teh profilov le 11 (7,33%).

Od 150 uporabnikov jih 94 (62,66%) uporablja literaturo v angleščini, 58 (38,66%) v nemščini, 14 (9,33%) v francoščini, 13 (8,66%) v italijanščini in 11 (7,33%) v ruščini. Ostalih jezikov skorajda ne obvladajo. Analiza izposojenih fondov je pokazala, da je večina izposojenih časopisov iz strojništva bila v angleščini. Tako je bilo od 280 izposojenih časopisov 124 (44,28%) v angleščini. V nemščini je bilo izposojenih 106 (37,85%) časopisov, v francoščini 22 (7,85%) časopisov, v italijanščini 2 (0,17%) in v ruščini 5 (1,78%) časopisov. (*)

V slovenščini in hrvaščini so si uporabniki izposodili le 21 (7,5%) časopisov. Najbolj brani časopisi v CTK so v angleškem in nemškem jeziku.

Pri izposojenih knjigah prav tako prevladujeta angleščina in nemščina. V šestih mesecih je bilo iz strojništva izposojenih 419

.....
*) Pri analizi fondov smo šteli letnik kot en časopis

(29,56%) angleških in 193 (13,62%) nemških knjig. Precej več je bilo izposojenih knjig v slovenščini in hrvaščini 799 (56,38%). V francoščini, italijanščini in ruščini je bilo izposojeno samo 6 (0,4%) knjig. Knjige v slovenskem in hrvaškem jeziku si izposojajo predvsem študentje, to so povedali v intervjujih.

Od 94 uporabnikov, ki obvladajo angleščino, jih ima 81 (86,17%) visoko izobrazbo, 11 (11,70%) opravljen magisterij in 8 (5,33%) doktorat. Nemščino obvlada 58 uporabnikov, od tega jih ima 45 (77,58%) visoko izobrazbo, 9 (15,5%) magisterij in 4 (6,89%) doktorat. Francoščino obvlada 14 uporabnikov, od tega jih ima 8 (57,14%) visoko izobrazbo, 3 (21,42%) magisterij in 3 (21,42%) doktorat. Italijanščino obvlada 13 uporabnikov, od tega jih ima 7 (53,84%) visoko izobrazbo, 4 (30,76%) magisterij in 2 (15,38%) doktorat. Ruščino obvlada 11 uporabnikov, od tega jih ima 6 (54,54%) visoko izobrazbo, 3 (27,27%) magisterij in 2 (18,18%) doktorat.

Večina uporabnikov, 85 (56,66%) se je seznanila s CTK preko prijateljev, drugi, 41 (27,33%), so spoznali CTK kot študentje. Preko predstavitve je zvedelo za CTK le 12 (8%) uporabnikov, reklama je napotila v CTK 7 (4,66%) uporabnikov, povsem slučajno pa je prišlo v to knjižnico 5 (3,33%) uporabnikov.

Uporabnost posameznih vrst gradiva in storitev je glede na izobrazbeno strukturo uporabnikov različna. Od vseh vprašanih si izposoja knjige 67 (44,66%) uporabnikov, od tega redko 16 (10,66%) uporabnikov, pogosto 33 (22%) uporabnikov in zelo pogosto 18 (12%) uporabnikov.

Časopise si izposoja 117 (78%) uporabnikov, od tega redko 38 (25,33%) uporabnikov, pogosto 52 (34,66%) uporabnikov in zelo pogosto 27 (18%) uporabnikov.

Standarde si izposoja 106 (70,66%) uporabnikov od tega redko 48 (32%), pogosto 44 (29,33%) in zelo pogosto 14 (9,33%) uporabnikov.

Referenčno gradivo, kot so priročniki, slovarji, leksikoni, enciklopedije in drugo gradivo prebira v čitalnici 63 (42%) uporabnikov, od tega redko 41 (27,33%) uporabnikov, pogosto 16 (10,66%) uporabnikov in zelo pogosto 6 (4%) uporabnikov.

Medknjižnično izposoja uporablja 66 (44%) uporabnikov, od tega redko 38 (25,33%), pogosto 22 (14,66%) in zelo pogosto 6 (4%).

Informacije išče v CTK 85 (56,66%) uporabnikov, od tega redko 33 (22%), pogosto 35 (23,33%) in zelo pogosto 15 (10%) uporabnikov.

Signalne informacije oziroma kazala iz posameznih časopisov uporablja 58 (38,66%) uporabnikov, od tega redko 37 (24,66%), pogosto 17 (11,33%) in zelo pogosto 4 (2,66%) uporabniki.

Gradivo si v CTK kopira 60 (40%) uporabnikov, od tega redko 46 (30,66%), pogosto 16 (10,66%) in zelo pogosto 8 (5,33%) uporabnikov.

Oddelki so si glede pogostosti uporabe fonda skorajda enakovredni. V Oddelek za izposoja prihaja 117 (78%) uporabnikov, redko 20 (13,33%), pogosto 57 (38%) in zelo pogosto 40 (26,66%) uporabnikov. Oddelek za medknjižnično izposoja uporablja po pošti, teleksu in telefaksu 59 (39,33%) uporabnikov, od tega redko 25 (16,66%), pogosto 24 (16%) in zelo pogosto 10 (6,66%). V Oddelek za standarde prihaja 56 (37,33%) uporabnikov, od tega redko 32 (21,33%), pogosto 22 (14,66%) in zelo pogosto le 4 (2,66%) uporabniki.

V INDOK oddelek prihaja 48 (32%) uporabnikov, od tega redko 34 (22,66%), pogosto 12 (8%) in zelo pogosto 2 (1,33%) uporabnika.

V Specializirani center za graditeljstvo prihaja 29 (19,33%) uporabnikov, od tega redko 21 (14%), pogosto 7 (4,66%) in zelo pogosto 1 (0,6%) uporabnik.

V Revijski oddelek pride 63 (42%) uporabnikov, od tega redko 24 (16%), pogosto 26 (17,33%) in zelo pogosto 13 (8,66%) uporabnika.

V Knjižni oddelek pride 51 (34%) uporabnikov, od tega 17 (11,33%) redko, pogosto 27 (18%) in zelo pogosto 7 (4,66%) uporabnikov.

Mesečno prihaja v CTK 77 (51,33%) uporabnikov, od tega jih ima 41 (27,33%) visoko izobrazbo. Tedensko prihaja 46 (30,66%) uporabnikov, enkrat tedensko pa se oglasi v knjižnici 23 (15,33%) uporabnikov.

Zanimanje za knjižnico je naraščalo med uporabniki z višjo izobrazbo, teh je bilo 10 (6,66%), 37 (24,66%) ima visoko izobrazbo in 13 (8,66%) ima magisterij. V večini primerov zanimanje uporabnikov za CTK ni upadalo. Največ, 77 (51,33%) uporabnikov, meni, da je njihovo zanimanje za CTK ostalo isto.

Uporabniki so imeli v anketi možnost primerjati med seboj več vrst knjižnic. Največ, 74 (49,33%) uporabnikov je ocenilo CTK kot dobro knjižnico, v primerjavi s sorodnimi knjižnicami. CTK je srednje dobra za 55 (36,66%) uporabnikov, sledijo visokošolske knjižnice, ki so srednje dobre za 54 (36%) uporabnikov.

Večina 89 (59,33%) uporabnikov meni, da knjižnično -

informacijske storitve pomembno vplivajo na njihovo delo. Od teh uporabnikov ima magisterij in doktorat kar 79 (52,66%) uporabnikov.

Skoraj polovica, manj 36 (24%) uporabnikov, misli, da knjižnično informacijske - storitve le delno vplivajo na njihovo delo. Samo 17,67% misli, da te storitve nimajo nobenega vpliva na njihovo delo.

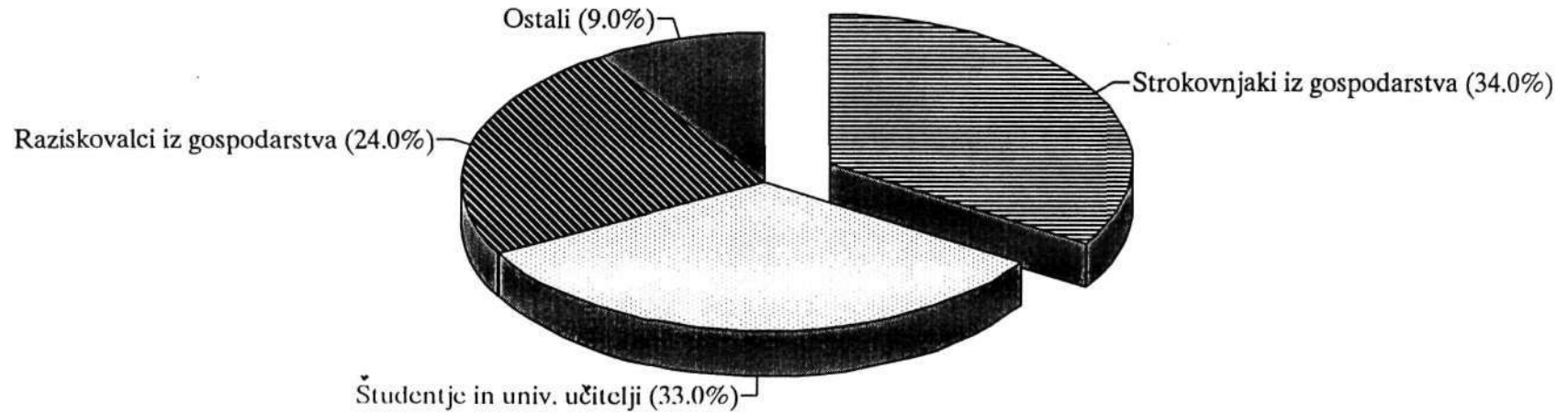
Z razvojem informacijskih medijev zanimanje za raznovrstne zbirke podatkov narašča. Uporabniki so v anketi ocenjevali 10 zbirk podatkov, ki jih poznajo, ali vsaj delno poznajo. Iz ankete je razvidno, da je uporabnost zbirk odvisna od izobrazbene strukture uporabnikov. Največ uporabljajo zbirko COMPENDEX-46 (30,66%) uporabnikov, zbirko SCI-35 (23,33%) uporabnikov, zbirko PERINORM-15 (10%) uporabnikov in zbirko ICONDA 10 (6,66%) uporabnikov. Ostale zbirke uporabniki slabo poznajo ali jih sploh ne poznajo.

V anketi so prevladovali uporabniki iz gospodarstva-51 (34%), iz izobraževanja- 50 (33,33%) in raziskovanja- 36 (24%) uporabnikov in 14 (9,33%) je bilo ostalih uporabnikov. Pod ostale uporabnike so bili uvrščeni obrtniki, upokojeanci in nezaposleni (Priloga 5).

S področja zdravstva je bil anketiran 1 (0,6%) uporabnik, iz uprave ni bilo nobenega uporabnika. Pod ostalo se je opredelilo 11 (7,33%) uporabnikov.

Večina uporabnikov iz gospodarstva si izposoja vse gradivo, vendar redko. Standarde si izposoja 17 (11,33%) uporabnikov, priročnike 16 (10,66) in časopise 15 (10%) uporabnikov. Redko si kopira gradivo 18 (12%) uporabnikov, zelo pogosto pa si dajo kopirati gradivo le 3 (2%) uporabniki.

Deleži vrste uporabnikov CTK v %

Iz gospodarstva si pogosto izposoja časopise 16 (10,66%) uporabnikov, knjige 10 (6,66%), informacije išče 12 (8%), storitve medknjižnične izposoje pa uporablja 10 (6,66%) uporabnikov. Zelo pogosto si izposoja časopise 11 (7,33%) uporabnikov.

Najpogosteje, 23 (15,33%) uporabnikov si kopirajo gradivo študentje, ki si redko izposojajo standarde-18 (12%), redko jih uporablja medknjižnično izposoje 16 (10,66%), in redko zahteva sezname člankov-16 (10,66%) uporabnikov. Študentje zahtevajo pogosto časopise-18 (12%) in informacije-12 (8%). Zelo pogosto si izposoja knjige 13 (8,66%) uporabnikov. Raziskovalci redko pregledujejo priročnike 9 (6%) in standarde 8 (5,33%) uporabnikov. Pogosto pa potrebujejo časopise-12 (8%), uporabljajo medknjižnično izposoje-11 (7,33%) in zahtevajo informacije-10 (6,66%). Pogosto si kopira gradivo-5 (3,33%) raziskovalcev. Zelo pogosto si izposoja časopise-11 (7,33%) uporabnikov.

Obisk posameznih oddelkov je zelo različen. Tako gospodarstveniki pogosto obišejo Oddelek za izposoje-17 (11,33%), Knjižni oddelek-12 (8%), Oddelek za standarde in Oddelek za medknjižnično izposoje obiše 10 (6,66%) uporabnikov. INDOK oddelek obiše redko 10 (6,66%) in pogosto 9 (6%) uporabnikov. SIC za graditeljstvo obiše redko 7 (4,66%), pogosto pa 2 (1,33%) uporabnika.

Študentje obiskujejo predvsem Oddelek za izposoje, tja prihaja pogosto 20 (13,33%) študentov in zelo pogosto 23 (15,33%) študentov. Raziskovalci pogosto obiskujejo Oddelek za medknjižnično izposoje- 14 (9,33%) uporabnikov in 11 (7,33%) jih zelo pogosto obiskuje izposoje.

Tisti gospodarstveniki, ki prihajajo v CTK, menijo v 28 (18,66%) primerih, da je CTK dobra knjižnica, v 19 (12,66%) primerih je

srednje dobra in samo v 2 (1,33%) primerih je CTK slaba knjižnica. CTK je za 26 (17,33%) študentov dobra knjižnica, za 15 (10%) srednje dobra in za 2 (1,33%) je CTK slaba knjižnica.

Raziskovalci 15 (10%) so ocenili CTK kot dobro knjižnico, 12 (8%) kot srednje dobro in nobeden raziskovalec ne misli, da je CTK slaba knjižnica.

Večina, 49 (32,66%) uporabnikov iz gospodarstva, si izposoja gradivo, ki ga potrebuje v CTK, sledijo specialne knjižnice, kjer si izposoja gradivo 29 (19,33%) uporabnikov, visokošolske, kjer si izposodi 27 (18%) uporabnikov in 24 (16%) uporabnikov si gradivo kupuje.

Večina študentov-46 (30,66%) si izposodi gradivo v CTK, v visokošolskih knjižnicah si izposodi gradivo 29 (19,33%) študentov in v Narodni in univerzitetni knjižnici 21 (14%) študentov. Precej, 24 (16%) študentov, si knjige in časopise kupi.

V CTK si izposoja gradivo 33 (22%) raziskovalcev, v visokošolskih knjižnicah 23 (15,33%) raziskovalcev in v specialnih knjižnicah 18 (12%) raziskovalcev. Samo 13 (8,66%) raziskovalcev si gradivo kupuje.

Zanimivo je, kako gledajo uporabniki na strokovno pomoč, ki jim jo lahko nudijo v knjižnici strokovni delavci. Uporabniki 19 (12,66%) iz gospodarstva in raziskovanja, ki je velikokrat tudi del gospodarstva, menijo, da jim delavci v knjižnici lahko prihranijo kar nekaj dni pri iskanju informacij. Večina študentov, 17 (11,33%) meni, da se jim prav tako lahko prihrani nekaj dni iskanja. Nekaj uporabnikov iz gospodarstva in študentov, takšnih je bilo 12 (8%), je prepričanih, da jim delavci v CTK lahko prihranijo le nekaj ur pri iskanju informacij.

Večina uporabnikov iz gospodarstva uporablja predvsem tri zbirke podatkov. Največ, 24 (16%) uporabnikov, uporablja zbirko COMPENDEX, nekoliko manj-20 (13,33%) zbirko SCI, 12 (8%) zbirko PERINORM, zbirko ENVIRONMENT pozna 6 (4%) uporabnikov, ICONDO poznajo 3 (2%), SAIDC-GR in RSWB 2 (1,33%) ter MONUDOC in PESTICIDES (*) je uporabljal 1 (0,6%) uporabnik iz gospodarstva.

Raziskovalci najbolj poznajo in uporabljajo zbirko SCI 16 (10,66%) uporabnikov, COMPENDEX 14 (9,33%), PERINORM in ICONDO 5 (3,33%) uporabnikov.

Kot zadnja, vendar najzanimivejša, je primerjava ožjih delovnih področij uporabnikov, in kaj največ iščejo v CTK, kateri oddelki so zanje najzanimivejši, kako ocenjujejo posamezne knjižnice in v kolikšni meri uporabljajo zbirke podatkov, ki jih ima CTK.

V okviru posameznih strokovnih področij smo proučevali strojništvo posebej v primerjavi z vsemi ostalimi področji tehnike in naravoslovja, ki jih pokrivajo gradiva v CTK. Posebej so bili izpostavljeni uporabniki glede na svoja strokovna področja.

Študentje, 27 (18%), uporabljajo zbirko COMPENDEX, SCI uporablja 15 (10%) študentov in ICONDO uporabljajo 4 (2,66%) študentje.

-
- *) COMPENDEX = Computer Engineering Index
 - SCI = Science Citation Index
 - PERINORM = veliko standardov (iz grščine)
 - ENVIRONMENT = okolje
 - ICONDA = International Construction Data Base
 - SAIDC-GR = Sistem avtomatiziranih informacijsko dokumentacijskih centrov
 - MONUDOC = Monumental Documentation
 - PESTICIDES = kemično sredstvo zoper mrčes

Strojniki, v primerjavi s kemiki, elektrotehniki, računalniškimi strokovnjaki, ter gradbeniki in arhitekti, redko rabijo časopise in knjige-6,6% in pogosto-4,66% standarde. Največkrat obišejo Oddelek za izposajo in Oddelek za standarde.

Strojniki-17 (11,33%) štejejo CTK za dobro knjižnico, 7 (4,66%) za srednje dobro in 1 (0,6%) za slabo knjižnico.

Zbirko COMPENDEX od 70 (46,66%) uporabnikov uporablja 16 (10,66%) strojnikov. Po posameznih zbirkah išče 20 (13,33%) strojnikov.

4.3. Spremljajoči rezultati raziskovanja

Celotna zasnova raziskovanja je bila zastavljena nekoliko širše, zato so nastali tudi določeni spremljajoči rezultati raziskovanja.

V šestmesečnem obdobju je bilo izposojeno 8282 knjig, 2716 časopisov, 8477 standardov in je bilo danih 188 SDI profilov iz zbirke COMPENDEX. Knjige si je izposodilo 3621 uporabnikov, časopise 958 uporabnikov, standarde 736 uporabnikov in SDI profile 42 uporabnikov. Povprečno je prišlo na uporabnika 2,28 knjige, 2,38 časopisa, 11,51 standardov in 4,47 SDI profilov. Pri tem niso upoštevane podaljšave pri izposoji. Vzporedno z izposajo smo proučevali tudi medknjižnično izposajo v obdobju šestih mesecev. Tako je bilo iz gradiv v CTK medknjižnično izposojeno 2982 knjig in 877 časopisov. Iz drugih knjižnic v Jugoslaviji si je CTK za svoje uporabnike izposodila 656 knjig in 789 časopisov. Iz tujine si je CTK izposodila 1554 knjig.

Analizirali smo potrebe uporabnikov iz vseh strokovnih področij, zato so kot spremljajoči rezultati prikazane razen potreb strojnikov tudi potrebe ostalih tehniških in naravoslovnih profilov

uporabnikov, ki prihajajo v CTK.

Kemiki redko uporabljajo referenčno gradivo-12 (8%), redko uporabljajo medknjižnično izposojajo-11 (7,33%) in zahtevajo standarde 10 (6,66%) uporabnikov. Večino gradiva rabijo pogosto, zelo pogosto pa predvsem časopise 10 (6,66%) uporabnikov in informacije- 6 (4%) uporabnikov. Uporabniki iz humanističnih ved potrebujejo v CTK predvsem informacije-3 (2%).

Računalniški strokovnjaki redko kopirajo gradivo-10 (6,66%) in rabijo standarde-8 (5,33%), pogosto pa si predvsem izposojajo časopise-11 (7,33%).

Fiziki in matematiki si redko izposojajo standarde-9 (6%) uporabnikov. Gradbeniki so bili v anketi slabo zastopani, bolje so bili zastopani arhitekti, ki redko 6 (4%) zahtevajo informacije, sezname člankov in si kopirajo gradivo. Pogosto, 6 (4%), si arhitekti izposojajo časopise. Strokovnjaki s področja biotehniških ved so bili v anketi slabo zastopani, večina-3 (2%) potrebuje knjige, ekonomisti rabijo pogosto-3 (2%) časopise, ekologi-2 (1,33%) knjige in časopise. Metalurgi si redko izposojajo knjige in časopise 1 (0,66%), zelo pogosto pa rabijo informacije 1 (0,6%). Farmacevti zelo pogosto zahtevajo gradivo po medknjižnični izposoji-2 (1,33%). Geologi rabijo pogosto knjige in časopise 1 (0,6%). Elektrotehniški strokovnjaki si redko izposojajo časopise 6 (4%), pogosto pa knjige 8 (5,33%) uporabnikov.

Kemiki pogosto, 10 (6,6%), in zelo pogosto-7 (4,66%), uporabljali Oddelek za izposojajo in pogosto 9 (6%). Oddelek za medknjižnično izposojajo. INDOK oddelek obiskuje redko in pogosto 6 (4%) uporabnikov, pogosto pa 6 (4%) uporabnikov obiše tudi Knjižni oddelek. Humanisti pridejo pogosto na Oddelek za izposojajo-3 (2%), fiziki in matematiki-5 (3,33%) pa zelo pogosto. Gradbeniki so

največkrat -5 (3,33%) na oddelku za medknjižnično izposajo. Arhitekti prihajajo redko 5 (3,33%) v Oddelek za standarde in pogosto-5 (3,33%) na Oddelek za izposajo. Biotehniki prihajajo pogosto-3 (2%) na Oddelek za izposajo. Ekonomisti 4 (2,66%) prihajajo pogosto v Oddelek za standarde. Ekologi prihajajo skoraj v vse oddelke, vendar redko. Metalurgi prihajajo zelo pogosto-1 (0,6%) na Oddelek za izposajo. Farmacevti prihajajo v večino oddelkov pogosto, vendar jih je malo. Elektro tehniški strokovnjaki pridejo redko 5 (3,33%) v Oddelek za standarde in INDOK oddelek, pogosto 9 (6%) pa na Oddelek za izposajo.

Večina-16 (10,66%) kemikov, je CTK ocenila kot dobro knjižnico, sledijo ji visokošolske knjižnice z 8 (5,33) uporabnikov. Humanisti-2 (1,33%) pa mislijo, da sta CTK in Narodna in univerzitetna knjižnica dobri knjižnici. Za računalniške strokovnjake 6 (4%) je CTK srednje dobra, specialne knjižnice so srednje dobre za 10 (6,66%) računalniških strokovnjakov. Fiziki-7 (4,66%) ocenjujejo CTK kot dobro knjižnico, sledijo ji visokošolske knjižnice. Gradbeniki-5 (3,33%) imajo CTK in specialne knjižnice za dobre knjižnice.

Večina anketiranih arhitektov šteje CTK in visokošolske knjižnice za srednje dobre. Za 2 (1,33%) biotecnika je CTK srednje dobra, visokošolske knjižnice so dobre za 3 (2%) biotecnike. Tistih nekaj ekologov in metalurgov, ki so bili anketirani, ocenjuje CTK kot srednje dobro knjižnico. Farmacevti-2 (1,33%) imajo CTK za srednje dobro knjižnico. Elektrotehniški strokovnjaki 7 (4,66%) imajo CTK za dobro in enako število jih misli, da je srednje dobra.

Zbirko COMPENDEX uporablja 70 (46,66%) uporabnikov, od tega 11 (7,33%) kemikov, 15 (10%) računalniških strokovnjakov, 9 (6%) gradbenikov, in 10 (6,66%) elektrotehniških strokovnjakov.

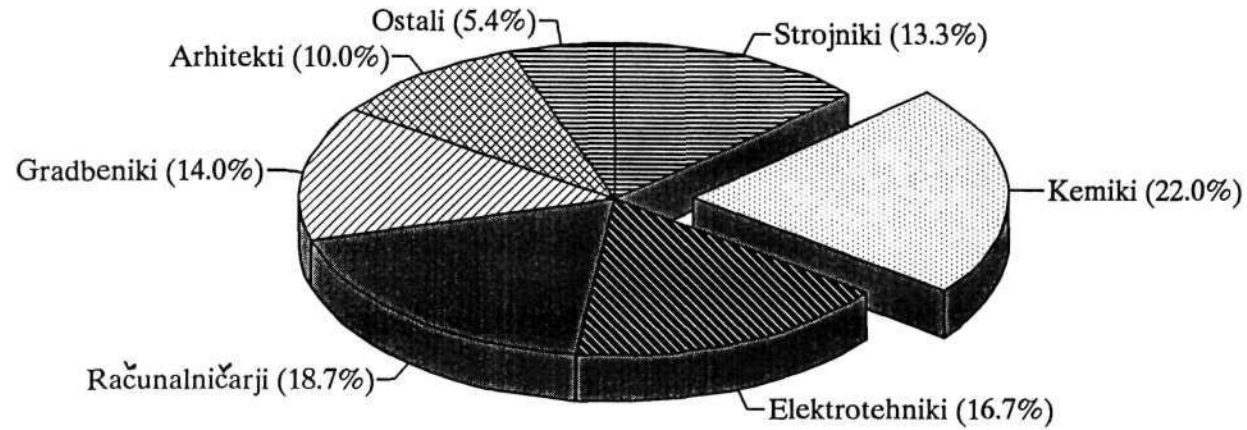
Zbirko SCI uporablja 43 (28,66%) uporabnikov, od tega največ kemikov-13 (8,66%), elektrotehniških strokovnjakov-9 (6%), računalniških strokovnjakov-8 (5,33%) in fizikov 7 (4,66%). Sledi zbirka PERINORM, ki jo uporablja 21 (14%) uporabnikov, največ kemikov -5 (3,33%), gradbenikov 4 (2,66%) in strokovnjakov iz elektrotehnike in računalništva 3 (2%). ICONDA je po rezultatih ankete četrta najbolj uporabljana zbirka v CTK, pozna in uporabljajo 13 (8,66%) uporabnikov od tega 5 (3,33%) gradbenikov in 6 (4%) arhitektov. ENVIRON MENT poznajo 3 (2%) elektrotehniški strokovnjaki, 2 (1,33%) kemika in ekologa. Poznajo jo tudi arhitekti, biotehniki in ekonomisti. SAIDC- GR poznajo 4 (2,66%) uporabniki, od tega 3 (2%) iz ožjega področja graditeljstva in 1 (0,66%) uporabnik iz računalništva. MONUDOC poznajo 3 (2%) uporabniki iz arhitekture. Le 1 (0,66%) od anketiranih uporabnikov je poznal zbirko PESTICIDES, nobeden od vprašanih pa ne uporablja zbirke Selected Water Resource in RSWB (*)

Po posameznih zbirkah podatkov iščejo največ kemiki-33 (22%), računalniški strokovnjaki 28 (18,66%), elektrotehniški strokovnjaki-25 (16,66%), gradbeniki-21 (14%) in arhitekti-15 (10%).

(Priloga 6)

.....
*) RSWB = Raumordnung StaedtebaWohnungs-wesen Bauwesen

Deleži informacijskih zahtev po posameznih zbirkah

5. DISKUSIJA

5.1. Primerjava z dosedanjimi spoznanji

Do podobnih ugotovitev kot prihajajo v svetu, je prišla tudi omenjena naloga.

Posamezne skupine uporabnikov imajo svoje značilnosti. Večje ali manjše zanimanje za posamezna gradiva je odvisno od izobrazbe in delovnega mesta uporabnikov. Raziskovalci so najaktivnejši uporabniki. Branje se je iz čitalnic v knjižnici preneslo na dom. Primerjave so nastale predvsem na področju ekonomskega vidika bibliotekarstva. Za knjižnico postaja življensko pomembna učinkovitost uporabe njenih fondov. Pomemben postaja način ponudbe. Učinkovitost knjižnice je odvisna od vrste knjižnice, od financiranja, od fondov in od učinkovitosti njenih kadrov.

Temeljni problem naše raziskave je bil relevantnost fondov CTK glede na potrebe njenih uporabnikov. Poglobljena analiza fondov iz strojništva je pokazala, da je uporabnikov več kot je ustreznega fonda. Postavlja se vprašanje, zakaj je kljub temu toliko uporabnikov? Analiza kaže, da se uporabniki, predvsem študentje zadovoljijo tudi s starejšo literaturo ali tudi z literaturo iz mejnih področij strojništva. Z vprašalnikom so bile nakazane potrebe uporabnikov.

Zunaj naših meja tečejo raziskave na področju bibliotekarstva že vrsto let, pomemben pa je njihov vpliv na nadaljnje delo njihovih knjižnic. Posamezna strokovna področja poglobljeno raziskujejo, tako da na njihovih rezultatih gradijo nadaljnji razvoj bibliotekarstva v določenih okoljih. Tako v raziskavah velikokrat ugotavljajo, kako bi bilo treba knjižnico notranje reorganizirati, da bi postala bolj učinkovita.

Raziskave ugotavljajo vlogo knjižnic v družbi in njihov odnos do drugih knjižnic. Vprašalniki ne smejo biti predolgi in morajo uporabnike pritegniti. Knjižnice v svetu ne zanima samo to, ali jih univerza uporablja, ampak jih zanima učinek te uporabnosti. Vodilna misel pri izobraževanju in vzgoji uporabnikov je, da le-ti spoznajo, da je njihova moč v znanju, in da se jim splača vlagati v lastno znanje. Knjižnice se morajo dodobra seznaniti z izobraževalnimi programi posameznih fakultet. V svoje programe bi knjižnice morale vključiti tudi pripravo bibliografij za uporabnike, jih usmerjati k virom informacij in jih pri peljati do ustreznega primarnega gradiva. Fakultete in knjižnice na tovrstno sodelovanje pozabljajo. Sodobno šolstvo v svetu daje knjižnicam zelo pomembno vlogo, zato morajo le te slediti njegovim sodobnim trendom. Vloga knjižnic se spreminja. Zelo pomembna postaja vloga knjižnic pri selekciji in diseminaciji informacij. Pri raziskovalnem delu dajejo knjižnice svoj prispevek v začetni fazi, ko se izbira in selekcionira gradivo, in v končni fazi, ko se oblikuje in sestavlja študija. Če bo knjižnica želela še bolj pomagati raziskovalcem, strokovnjakom v proizvodnji in študentom, se bo morala bolj kot doslej potruditi pri izbiri svojih fondov. Sodobne telekomunikacijske tehnologije bodo omogočale uporabnikom, da si bodo lahko neposredno izbirali ustrezno knjižnico ali informacijski center za svoje potrebe. Raziskovanje je ustvarjalno delo, zato je povezovanje s strokovnjaki na sorodnih področjih zelo pomembno.

V nadaljevanju so prikazane primerjave posameznih tujih raziskav z ugotovitvami v CTK.

Študija v Pensilvaniji v ZDA je pokazala, da je 56,7% uporabnikov študentov, v CTK je 48,66% študentov. Na Univerzi v Pittsburgu v

ZDA so si leta 1978 študentje, ki še študirajo, največ izposojali knjige - 40%, v CTK si izposodi knjige 44,66% visokoizobraženih uporabnikov, med te štejemo tudi študente. Izvzeti so vsi magistri in doktorji znanosti. Fotokopirne stroje uporablja v ZDA 58% uporabnikov, v CTK 46,66% uporabnikov.

Na Univerzi v Minesoti v ZDA je študija iz leta 1979 pokazala, da le 27% uporabnikov govori 1 tuji jezik, slovenski uporabniki govorijo povprečno 1,26% tujih jezikov. Prevladujeta angleščina s 62,66% in nemščina s 38,66%, ostali jeziki so slabo zastopani.

Na Liverpool Polytechnic Library 10% študentov ne obiskuje knjižnice. Na obeh univerzah, v Ljubljani in v Mariboru, kjer je bilo vpisano v letu 1990 33.566 rednih in izrednih študentov, jih na tehniških in naravoslovnih fakultetah študira 12.386.

CTK obiskuje 3936 (32%) od vseh študentov, ki bi jo lahko uporabljali, 68% jih ne obiskuje CTK. Ta primerjava je za CTK zelo neugodna in kaže potrebo po temeljitejšem seznanjanju študentov s knjižnico in njenimi fondii. Veliko več bo treba narediti na področju reklame in izobraževanja. Z uporabniki se bo treba več pogovarjati, spoznavati njihove potrebe in ugotavljati kakovost lastnih fondov.

Študija v Atlanti v ZDA je pokazala, da je gradivo, ki si ga uporabniki izposojajo v povprečju staro 10 let. Naloga o fondih CTK pa kaže, da je večina izposojenega gradiva prav tako stara 10 let, takšnih knjig je 65,91% in časopisov 82,14%. V Veliki Britaniji dobijo uporabniki iz zbirke Chemical Abstracts 80% pravih odgovorov, ustrezno pa zadovoljijo le 20% uporabnikom. V CTK ni od 23 uporabnikov, ki so bili anketirani in uporabljajo zbirko COMPENDEX, nobeden uporabnik zaprosil za primarno gradivo na Oddelku za medknjižnično izposojilo.

V Veliki Britaniji pridejo na študenta 4 relevantne knjige (3), v CTK pride na študenta strojništva 1,55 relevantne knjige. Pri tem štejemo kot relevantno vsako knjigo, ki ima ustrezno življensko dobo (5,2 leti) in je po sistemu univerzalne decimalne klasifikacije uvrščena na področja strojništva.

Majhne visokošolske knjižnice v ZDA imajo po 1.000.000 zvezkov knjižničnega gradiva, CTK ima 177.590 zvezkov. Za razviti svet je CTK zelo majhna knjižnica. Časopisi so za večino strokovnih področij pomembnejši od knjig, v CTK velja to predvsem za kemijo, fiziko, matematiko in gradbeništvo. Na ostalih strokovnih področjih so se zdele knjige uporabnikom enako pomembne kot časopisi.

Pri izposoji v CTK je prišlo na enega uporabnika 2,28 knjige in 2,83 časopisa. Večina angleških tehniških strokovnjakov uporablja tudi standarde. Povprečno si 1 uporabnik, posameznik ali podjetje, izposodi v CTK 11,51 standardov.

Angleška študija iz leta 1988 pravi, da 200 časopisov zadovoljuje 90% potreb. V CTK je 106 takšnih časopisov, ki se zelo veliko izposojajo. To predstavlja od celotne nabave 1243 časopisov le 8,52% časopisov. Eni in isti časopisi se pri izposoji velikokrat obračajo.

5.2. Pojasnitev problema

Problem relevantnosti fondov je bil pojasnjen iz štirih vidikov.

Kot prvo se postavlja vprašanje, zakaj fondi, ki jih knjižnica ima ne ustrezajo uporabnikom?

Najmočnejša področja kot so kemija, strojništvo, elektrotehnika z

računalništvom in graditeljstvo, predstavljajo 70,84% celotne izposoje.

Strojništvo, ki smo ga raziskovali podrobneje, predstavlja kar 15,43% celotne izposoje. Od celotnega fonda 217.092 enot, ki ga tvorijo knjige, časopisi in standardi, je s področja strojništva 16.870 enot, kar predstavlja le 0,7% fonda.

Vseh potencialnih uporabnikov je med študenti, univerzitetnimi učitelji in strokovnjaki v gospodarstvu v Sloveniji, po podatkih Zavoda Republike Slovenije za statistiko, 92.017. Vseh članov CTK je bilo v letu 1990 6596, od tega je bilo 817 (12,38%) strojnikov. V resnici je prišlo v CTK veliko več strojnikov, ker so obiskovali in uporabljali še druge oddelke, vendar zaradi neizenačenega vodenja statistike o uporabnikih teh podatkov ni bilo mogoče vskladiti.

Od 23 strojnikov, ki so dobili profile iz zbirke COMPENDEX, se ni nihče obrnil na Oddelek za medknjižnično izposajo, da bi mu preskrbeli primarno gradivo.

Kje so vzroki? Vsekakor v preslabem poznavanju potreb uporabnikov. Komunikacija med uporabniki in CTK ni dovolj dobra. Med nabavo in zahtevami ni prave povezave in vsklajenosti. Knjižnica se slabo reklamira in preslabo animira potencialne uporabnike.

Drugič, pomembna je strukturalna pojasnitev problema. Če postavi mo relevantnost fondov v okvir celotne knjižnice, stanje ni tako zaskrbljujoče. Ko izločimo posamezno strokovno področje, se pokaže problem v vsej svoji teži nerelevantnih fondov. Kaže se pomanjkanje pravilnega in vsklajenega vodenja statistike v vseh oddelkih. Članstvo v knjižnici bi se moralo poenotiti v vseh

oddelkih. Tukaj ni mišljeno plačevanje članarine, ampak poenoteno vodenje statistike o uporabnikih. Šele s poenotenim vodenjem statistike bo imela CTK pravo sliko o svojih uporabnikih. Analiza uporabnikov iz strojništva kaže na ta problem.

Kot tretje je vprašanje funkcije fondov v smislu pripravljanja uporabnikov. Relevantnost fondov je za uporabnike najpomembnejša, velikokrat pomembnejša kot mislijo celo sami. Za vsako knjižnico sta najpomembnejša njen fond in dostopnost do njega.

Četrto, pomembni so predvsem smotri naloge o relevantnosti fondov. Ti smotri so predvsem v spoznanju, da količina fondov še ne zagotavlja kakovosti. Nepoznavanje fondov in uporabnikov teh fondov je lahko vitalnega pomena za razvoj knjižnice. Neustrezni fondi ali pomanjkanje ustreznih fondov predstavljajo negativno reklamo za knjižnico.

Glede na to, da je gradivo knjižnice podlaga za izobraževanje in raziskovanje strokovnjakov, pomeni velik prispevek za razvoj družbe. Zato slabi fondi ne morejo zadovoljevati potreb uporabnikov. Pri tem igrajo pomembno vlogo posredovalci med uporabniki in fondi, to so knjižnični delavci. Zelo pomembna je izobrazbena struktura kadrov in sposobnost stalnega prilagajanja spremembam v stroki.

5.3. Končni rezultati raziskovanja

Knjižnica ima glede na število izposojenih knjig, časopisov in standardov premajhno letno nabavo. Le pri standardih ostaja

gradivu večje kot je bilo nabavljenega.

Večina uporabnikov (60,66%) je starih 15-30 let in 56,66% jih ima visoko izobrazbo. Uporabnike najbolj zanimajo Oddelek za izposajo 78%, Revijski oddelek obišče 42%, Oddelek za medknjižnično izposajo 39,33% in Oddelek za standarde 38,66%.

Mesečno obišče CTK 51,33% uporabnikov in tedensko 30,66% uporabnikov. Tuj jezik, ki ga obvlada največ (62,66%) uporabnikov je angleščina. Kar 68% uporabnikov uporablja računalniške zbirke podatkov. Od 6596 vpisanih članov v letu 1990 je bilo 4311 (65,35%) študentov od tega 583 študentov, strojništva. Med študenti je 12.386 potencialnih uporabnikov. Storitve CTK rabi le 34,80% študentov. Na področju strojništva je v Sloveniji 78.484 potencialnih uporabnikov, v CTK pa je vpisanih le 234 strojnikov oziroma le 0,29%.

Analiza izposoje knjig iz strojništva je pokazala, da je največ izposojenih knjig-562 (39,66%) starih od 5-10 let. Najmanj, 92 (6,49%), pa je najnovejših knjig, ki so bile izposojene. Tako izposoje najnovejših knjig lahko pojasnimo s tem, da je glede na obsolentnost relevantnih fondov s področja strojništva. Relevantnih je le 1808 knjig ali 18,70% od celotnega strojništva oziroma 1,52% od celotnega fonda.

Analiza izposoje časopisov kaže nekoliko drugačno sliko. Največ izposojenih časopisov je najnovejših-64 (22,85%), najmanj pa je iz zadnjih petih let le 10 (3,57%). Od vseh nabavljenih časopisov (1243) v letu 1990 je bilo za strojništvo 183 (14,72%) relevantnih časopisov. Pri časopisih smo primerjali med relevantnim fondom časopisov iz strojništva in celotnim enoletnim fondom.

Pri knjigah pa smo primerjali med relevantnim fondom iz

strojništva in celotnim fondom. Knjige in časopisi niso med seboj primerljivi glede aktualnosti vsebine.

Podobno kot pri časopisih je tudi pri standardih. Uporabniki si izposojajo le aktualne standarde, starost je različna in ne igra tako pomembne vloge. Od vseh izposojenih standardov 8477 jih je bilo v šestih mesecih iz strojništva izposojenih 2018 (23,80%), 58 (32,22%) pa je bilo anketiranih uporabnikov, ki jih zanima tovrstno gradivo. Povpraševanje je bilo za tretino večje od ponudbe.

Analiza izposoje zbirke COMPENDEX je pokazala za CTK slabe rezultate. Triindvajset anketiranih uporabnikov iz strojništva se potem, ko dobijo profile, ne napoti na medknjižnično izposajo v CTK. S svojimi informacijskimi zahtevami, ki so na tem področju zelo redke, se velikokrat neposredno obračajo na avtorje posameznih člankov. Uporabniki so ugotovili, da jim osebni stiki pri tem veliko pomagajo. Analiza uporabnosti zbirke COMPENDEX (23 uporabnikov iz strojništva) ni dala zadovoljivih rezultatov. Sekundarnih virov, ki jih zbirka prinaša, CTK ne pokriva s primarnimi gradivi. Do teh gradiv je po mnenju uporabnikov težko priti tudi, po medknjižnični izposoji.

Šestmesečna analiza uporabnosti zbirk in anketa med uporabniki kažeta na neke skupne značilnosti teh zbirk. CTK preslabo pozna potrebe svojih uporabnikov. V zadnjih letih ni prišlo do kakovostnejših sprememb v odnosu do uporabnikov. Najbolj frekventna področja izposoje so strojništvo, kemija, graditeljstvo in elektrotehnika z računalništvom.

Premalo je bilo nabavljenih novih knjig in časopisov. Prvič se je pokazala realna slika o fondih, predvsem o njihovi relevantnosti. V prihodnosti bi morali proučevati obračanje posameznih gradiv pri izposoji, da bi ugotovili kakovost gradiv. Pot posameznih gradiv do

uporabnikov je velikokrat predolga, posebno po medknjižnični izposoji. Pomembno je, da ugotovimo, kako to pot skrajšati. Uporabniki se zaradi te dolge poti velikokrat odvrtaajo od medknjižnične izposoje. Kako izboljšati komunikacijske stike z uporabniki? Najprej je treba na splošno izboljšati vse vrste komunikacij z uporabniki. Tukaj nima pomembne vloge le elektronska pošta, ampak tudi ustrezno trženje in dobro poznavanje psihologije uporabnikov. Sčasoma bo treba ugotoviti tudi to, koliko gradiva nikoli ne gre v izposajo. Če bodo številke previsoke, bo treba ta problem podrobneje analizirati. Podrobno bo treba analizirati tudi informacijske zahteve uporabnikov. Pomoč pri iskanju informacij je velikokrat zelo potrebna in si jo uporabniki želijo, vendar za njo ne znajo prositi. Če imamo pred seboj delovno aktivne strokovnjake in študente, je uporabnost njihovih informacij veliko večja kot pri pasivnih uporabnikih. Aktivnost knjižnice je tako neposredno odvisna od aktivnosti strokovnjakov v gospodarstvu, šolstvu in drugih področjih, ki jim služi.

Omenjena naloga, ki je bila opravljena za potrebe CTK, naj bi pokazala smernice za njen nadaljnji razvoj. Dajati navodila za delo knjižnice ni preprosto, še najmanj pa za več let naprej. Naloga tega namena ni imela, želela je samo ugotoviti stanje in opozoriti na napake.

Knjižnica bo lahko toliko dobra, kolikor bo znala in uspela povezati vse osnovne elemente svojega poslovanja. Pozornost bo treba usmeriti v nakup relevantnih fondov. Do sedaj relevantnosti ni bil dan dovolj velik pomen, kajti pojmi relevantnosti med kadri še niso povsem razjasnjeni. Nabava relevantnih fondov zahteva tudi ustrezne kadre. Knjižnica je vseskozi razpeta med nabavo relevantnih fondov in med primerno komunikacijo z uporabniki.

Dobra je tista knjižnica, ki je kos obema nalogama. Če se nabavljeno gradivo tudi ustrezno izposoja, je knjižnica kvalitetna. Analiza izposoje in zahtev kaže, da je povpraševanje večje od ponudbe. Če uporabnik hitro najde gradivo, ki ga išče, je knjižnica dobra. V CTK se velikokrat zgodi, da gradiva, ki ga uporabnik išče, običajno ni, ker je izposojeno, ali pa ni bilo kupljeno.

Po vsem napisanem je CTK torej nekje v sredini po ustreznosti svojih fondov, vendar jo njeni uporabniki še vedno dovolj visoko cenijo, saj so jo v primerjavi z drugimi knjižnicami, ki jih poznajo, ocenili kot najboljšo za svoje potrebe.

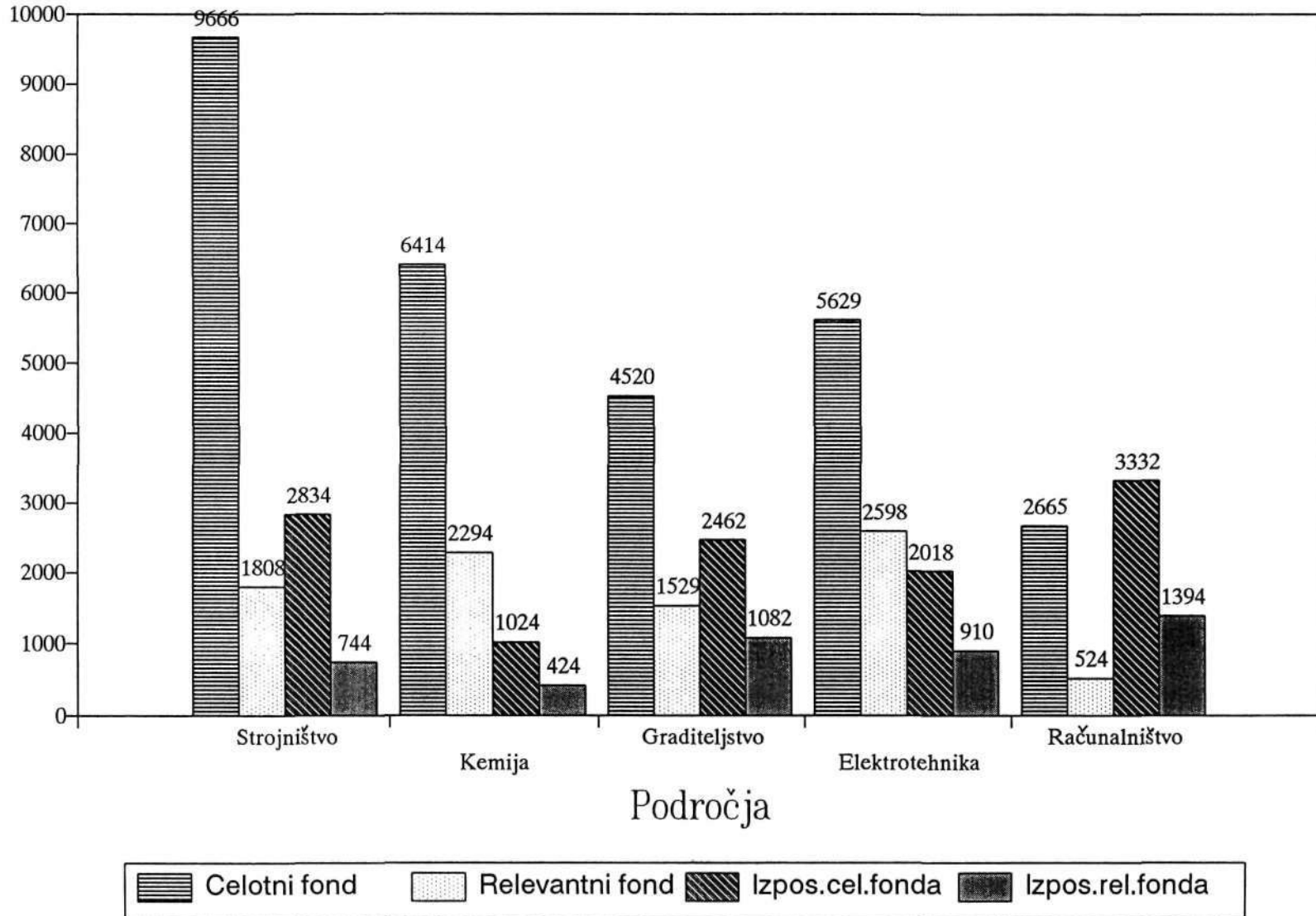
6. ZAKLJUČEK

Fond ali zbirka je organiziran sklad shranjenih enot (knjig, časopisov, standardov in sekundarnih dokumentov), ki smo ga analizirali z vidika realne izposoje v obdobju šestih mesecev in so ga uporabniki v vprašalniku označili kot pomemben element knjižnice. Knjige, časopisi, standardi in sekundarni dokumenti so posamezna gradiva, ki v povezavi tvorijo fond CTK. Gradiva so sestavni del fonda. Bistvo vsakega fonda je njegova relevantnost. Relevantnost je ključni pojem na področju informacijskih znanosti, kar pomeni "potrebno" ali "nujno". Osnovni namen naloge je bil ugotoviti relevantnost fondov CTK s področja strojništva, glede na druga področja. Poglavitna hipoteza pravi, da fondi CTK ne ustrezajo potrebam njenih uporabnikov. To je razvidno iz povezave med fondi in izposajo. (Priloga 7) Največ nerelevantnega fonda se izposoja ravno na področju strojništva.

CTK ima vpisanih samo 817 članov iz strojništva, kar je malo glede na 92.017 potencialnih uporabnikov iz strojništva v Sloveniji. Po drugi strani potrjuje hipotezo tudi podatek, da je pri knjigah in časopisih bilo v enem letu izposojenega več gradiva, kot je bilo v 10. letih kupljenega relevantnega fonda iz strojništva. Neustrezna nabavna politika in nepoznavanje fondov CTK s strani uporabnikov, zmanjšujeta izposajo.

Problem relevantnosti ni nekaj novega v bibliotekarstvu, vendar se ga še dovolj ne zavedamo in ga ne poznamo. Stopnja višje kakovosti v ponudbi prinaša s seboj tudi problem relevantnosti fondov. V knjižnicah nasploh in tudi v CTK je še vedno preveč pomembna le količina sklada. Ker se bo morala tudi CTK vključevati v trg ponudbe, bo postala kakovost fondov zelo pomembna za njen nadaljnji razvoj. Relevantni fondi predstavljajo določeno kvaliteto,

Primerjava med fondom in izposajo

ki jo merimo s frekventnostjo izposoje. Relevantnost fondov smo ugotavljali s predmetno klasifikacijo in življenjsko dobo fondov.

CTK obiskujejo predvsem mlajši uporabniki, ki imajo visoko izobrazbo in si izposojajo gradivo v angleščini in nemščini 82,14%. Večina se jih seznanja s CTK preko svojih prijateljev, v študentskih letih, medtem ko naredi CTK sama premalo za svojo reklamo. Na uporabnika pride 1,37% storitev, ki jih ta dobi v CTK. Najpomembnejše so izposoja časopisov 78%, standardov 70,66% in knjig 44,66%. Najbolj obiskani oddelki so Oddelek za izposajo 78%, Revijski oddelek 42%, Oddelek za medknjižnično izposajo 39,33% in Oddelek za standarde 38,66%. Magistri in doktorji znanosti uporabljajo več oddelkov istočasno. Zanimanje za knjižnico narašča pri 76% uporabnikov. Večina uporabnikov misli, da je CTK dobra knjižnica, le 3,33% meni, da je slaba. Uporabniki z najvišjo stopnjo izobrazbe tudi najbolj potrebujejo strokovno pomoč delavcev CTK. Storitve CTK imajo po oceni večine uporabnikov-83,33% pomemben vpliv na njihovo delo. Premajhna uporabnost posameznih računalniških zbirk podatkov ali celo neuporabnost je znak slabe reklame in slabe povezanosti z uporabniki. Tisti, ki poznajo zbirke, iščejo po več zbirkah, če potrebujejo določene informacije. Uporabnike CTK tvorijo skoraj v enakem sorazmerju gospodarstveniki 34%, študentje in univerzitetni profesorji 33%, raziskovalci 24% iz gospodarstva in negospodarstva ter ostali 9%. Za večino uporabnikov so najbolj pomembni časopisi. Knjižnica bo toliko dobra, kolikor bo znala povezati svoje osnovne elemente. Pozornost bo treba usmerjati v nakup relevantnih fondov, do sedaj smo pripisovali relevantnosti premajhen pomen.

Med najbolj iskanimi zbirkami so COMPENDEX, Science Citation

Index, PERINORM in ICONDA. Večina vprašanih je odgovorila, da SIC za graditeljstvo in INDOK oddelek redko obiskujejo. Nekateri uporabniki so šele v intervjuju ali v anketi zvedeli za ta dva oddelka. Uporabniki si strokovno gradivo raje izposojajo v CTK 85,33% kot bi ga kupovali.

Uporabniki s Fakultete za strojništvo premalo uporabljajo medknjižnično izposajo, glede na to, da so veliki uporabniki informacijskih zbirk v CTK, s katerimi so zelo zadovoljni.

Primerjave s tujimi raziskavami kažejo, da se CTK ujema s tujimi knjižnicami predvsem v starostni strukturi uporabnikov, v tem kako se seznanijo s knjižnico, da hodijo v knjižnico enkrat na mesec, da hodijo v določenem obdobju in da povečini prihajajo eni in isti uporabniki.

Razlike med CTK in tujimi knjižnicami pa so v tem, da so njihovi fondi obsežnejši, da pridejo pri njih na enega uporabnika 4 relevantne knjižne enote, v CTK pa samo 1,89 enote.

Pri nalogi smo uporabili metodo ankete, intervjuja, analize, nepopolne indukcije, ki je zajemala opazovanje in štetje. Na podlagi tega je nastala sinteza, ki povzema naslednje zaključke:

- 1) V CTK je premalo relevantnih fondov s področja strojništva glede na potrebe uporabnikov
- 2) Uporabniki poznajo predvsem časopise, knjige in standarde, premalo poznajo storitve informacijskih služb.
- 3) Uporabniki se velikokrat odvrčajo od iskanja primarnih gradiv preko Oddelka za medknjižnično izposajo, zato ker dobijo hitreje in ceneje gradivo preko osebnih stikov.
- 4) Izboljšati bo treba relevantnost nabavljenih gradiv

- 5) Poiskati bo treba nove potencialne uporabnike, ki jih je v Sloveniji samo za področje strojništva kar 92.017 (nižja, srednja, višja, visoka izobrazba ter magisteriji in doktorati)
- 6) Sedanje in bodoče uporabnike bo potrebno primerno animirati in vzgajati.
- 7) Izboljšati bo treba statistiko o uporabnikih in jo poenotiti. Statistični podatki naj postanejo razvojni kazalec knjižnice.
- 8) S storitvami CTK bo treba v večji meri seznaniti javnost in sicer po vseh možnih medijih.
- 9) Omogočiti bo treba boljšo dostopnost do primarnih gradiv.
- 10) Intenzivneje bo treba izobraževati kadre CTK, da bomo lahko uporabnikom nudili višji nivo informacijskih storitev.

Naloga je bila omejena samo na določene fonde in na določene uporabnike. Vendar se je pokazala neka osnovna slika o CTK kot strokovni knjižnici, ki mora streči različnim vrstam uporabnikov. Knjižnica ima možnosti za soliden razvoj, ker jo uporabniki potrebujejo in si želijo njenih storitev. Sama knjižnica pa mora zaznati potrebe svojih uporabnikov, se jim stalno prilagajati in tako izpolnjevati svojo poglobitveno funkcijo, da pomaga pri izobraževanju uporabnikov z univerze in gospodarstva.

6.1. Zaključne misli in priporočila

Empirično raziskovanje je na področju strojništva potrdilo postavljeno hipotezo, da fondi CTK ne ustrezajo potrebam uporabnikov s področja strojništva.

Kot je razvidno iz Tabele 1, tvori celoten fond strojništva 9666

Tabela 1

PODROČJE	CEL. FOND	REL. FOND	NEREL. FOND	CEL. IZP.	REL. IZP.	ŠT. UPOR.	ŠT. REK. KNJ. NA UPORAB
STROJNIŠTVO	9666	1808	1045	1417	372	913	0,40
KEMIJA	6414	2294	300	512	212	152	1,39
GRADITELJSTVO	4520	1529	690	1231	541	371	1,45
ELEKTROTEHNIKA	5629	2598	554	1009	455	392	1,16
RAČUNALNIŠTVO	2666	524	969	1666	697	711	0,89

knjig. Od tega ima 1808 življensko dobo 5,2 leti. V šestih mesecih je bilo izposojeno 1417 knjig, od tega 372 knjig, ki niso bile starejše od 5,2 leti in 1045 knjig, ki so bile starejšega datuma. V tem času je bilo izposojeno 26,25% relevantnih knjig iz strojništva. Glede na veliko število uporabnikov s področja strojništva- 913, je prišlo na enega uporabnika samo 0,40 relevantne knjige.

Anketiranih je bilo 29 uporabnikov iz strojništva, ki so si enakovredno izposojali knjige, časopise in standarde. Pri končnem rezultatu raziskovanja smo upoštevali predvsem knjige, ker veljajo za časopise in standarde drugačne časovne omejitve. Podrobneje je ta problem obravnavan v poglavju 2.3 Problem relevantnosti.

7. POPIS LITERATURE

7.1. Citirana literatura

- 1) Verbinc France, Slovar tujk, Četrta izdaja, Ljubljana, Cankarjeva založba v Ljubljani, 1974, str. 610
- 2) Tuđman Miroslav, Obavijest i znanje, S rječnikom osnovnih pojmova, Zagreb, Zavod za informacijske studije, 1990, str. 5 in str. 161-229
- 3) The British Council, Academic library management, 15-27 January 1989, Birmingham, Programme 871

7.2. Uporabljena literatura

Bajt Aleksander, Osnovni pojmi statistike, (Ponatis), Ljubljana, Ekonomski inštitut Pravne fakultete, 1983

Bibliotekovedčeskije issledovanija, Metodologija i metodika, Moskva, Kniga, 1978

Blagden John, Rose John, How good is your library - a new approach to benefit, CLIB construction industry information review, No. 2, 1977, pp. 4-8

Blagden John, Some thought on use and users, IATUL Quarterly, Vol. 2, No. 3, 1988, pp. 125-134

Blažekovič Tatjana, Školske knjižnice Zagreba u novom petogodišnjem razdoblju, Vijesnik bibliotekara Hrvatske, vol.26, 1982, št. 1-4, str.163- 166

Bobenko N. D., Izučeniye informacionnoj cennosti knižnovo fonda, Naučniye i tehničeskije biblioteki SSSR, No. 5, 1991, sto. 10-13

Bonazza Abdel Majid, Information user studies, Encyclopedia of library and information science, New York, Marcel Dekker, Vol. 44, 1989, pp. 144-164

Bryee Allen, Knowledge organization in an information retrieval task, Information-Processing-Management, Vol. 26, No. 4, 1990, pp. 535 - 542

Budućnost pripada informatici, Ili uvod u informacijsko društvo, Zagreb, RZ CDD SSOH, 1984

Burton R. E., Kebler R. W., The "half-life" of some scientific and technical literatures, American Documentation, Vol. XI, No. 1, 1960, pp. 18-22

Curley Arthur, Broderick Dorothy, Building library collections, Sixth edition, London, The Scarecrow Press, 1985

Fancher-Beeler M. G., Grim Jerry, Herling John P., James Stephen, Martin-Miles W., Naylor Alice, Measurement the quality of library service, A handbook, Metuchen, The Scarecrow Press, 1974

Filo Breda, Informacijsko delo v knjižnicah glede na analizo informacij, informacijskih virov in uporabnikov, Knjižnica, vol.20, 1976, št.1-4, str.16-35

Gačić Milica, Kako izraditi završni i diplomski rad, Zagreb, Školska knjiga, 1987, str. 21-22

Gothberg Helen M., The library survey, A research methodology redis covered, College Research Libraries, Vol. 51, No. 6, 1990, pp. 553-559

Hannagan Tim, The effective use of statistics, A practical guide for managers, London, The Chartered Institute of management Accountants, 1990, 159 p.

Hayes S., Serving the professional staff in higher education, College- research libraries News, Vol. 51, No. 1, 1990, pp. 1059-1061

Hernon Peter, Statistics for library decision making, A handbook, New Jersey, Ablex Publishing Corporation, 1989

Knežević Branko B., Bibliometrijska struktura radova objavljenih od 1874-1959. godine - prema nekim kvantitativnim parametrima, Biblio metric structure of papers published in the 1874-1959 period - based on some quantitative parameters, Informatologia Yugoslavica, Vol. 21, No. 3-4, 1989, pp. 77-99

Kohl David F., Circulation interlibrary loan, patron use and collection maintenance, A handbook for library management, Santa Barbara, ABC-Clio, 1985

Koželj Bogomir, Razvojno in raziskovalno delo, Druga dopolnjena izdaja, Kranj, Moderna organizacija, 1986

Lancaster F.W., Pertinence and relevance, Encyclo-pedia of library and information science, New York, Marcel Dekker, Vol. 22, 1977, pp. 70-86

Lancaster F. W., The measurement and evaluation of library services, Washington, Information Resources Press, 1977

Malinconico Michael S., Mjesto i uloga bibliotečno - informacijskog sistema u znanstvenom informacijskom sistemu, The place and role of a library information system in a scientific information system, Informatologia Yugoslavica, Vol. 22, 1990, No. 3-4, pp. 91-101

Morse Philip M., Library effectiveness, A system approach, Cambridge, The M.I.T. Press, 1968

Pečko-Mlekuš Helena, Šturm Lepša, Nabava znanstvenih in strokovnih publikacij v Centralni tehniški knjižnici Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani od leta 1980 dalje, *Infarmatologia Yugoslavica*, vol.20, 1988, št.3-4, st.193-198

Pezelj Niko, Postupak i faze izrade naučno-istraživačkog projekta, Zagreb, Tehnička vojna akademija KOV, 1975

Popovič Mirko, Študij uporabnikov kot izhodišča za opredelitev cilja in evalvacijo dejavnosti Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, Poročilo o raziskovalnem projektu Mnenje uporabnikov o delovanju NUK-a, Ljubljana, maj 1988, 214 strani

Powell R. Ronald, Basic research methods for librarians, New Jersey, Ablex publishing corporation, 1988

Roberts Stephen A. (edited by), Costing and economics of library and information services, Aslib reader series, Vol. 5, London, ASLIB, 1984

Shirey Donald L., Statistical methods and analysis,

Encyclopedia of library and information science, New York, Marcel Dekker, Vol. 29, 1980, pp. 133-147

Silobrčić V., Znanstveno djelo, Kako objaviti i sastaviti, Zagreb, JUMENA, 1983

Simpson I. S., Basic statistics for librarians, 3rd edition, London, Library association publishing, 1987

Stueart Robert D., The liberal arts college library, Paradox or Panacea, *College-Research Libraries News*, Vol. 51, No. 6, 1990, pp. 527-529

Šlajpah Mara, Koordinacija nabave dokumentov (z modelom koordinacije nabave v SR Sloveniji), Informatologia Yugoslavica, vol.14, 1982, št.1-2, str. 29-58

Šlajpah Mara, Tovornik Sonja, Uvajanje študentov s področja gradbe ništva v uporabo znanstvenih in tehničnih informacij, Introductory training for students of civil engineering into the use of scientific and technical information, Knjižnica, vol.28, 1984, št.1-2, str.44-68

Tuđman Miroslav, Culture and information society, The Japanese way, Information Processing-Management, Vol. 27, No. 2-3, 1991, pp.229- 243

Urbanija Jože, Karakteristike uporabnikov biblioteke Visoke šole za organizacijo dela v Kranju, magistrstka naloga, Zagreb, Center za podiplomski študij, 1984

Verhoven Stanley M., User survey, Encyclopedia of library and information science, New York, Marcel Dekker, Vol. 45, 1990, pp. 373-399

Voverenje O. J., Asanavičenje M. Ju., Informacionnoje obespečenje Rukovoditelje regionalno urovnja, Naučnije i tehničkije biblioteki SSSR, No. 2, 1990, pp. 3-7

Žugaj Miroslav, Osnove znanstvenog i stručnog rada, Samobor, "Zagreb" r.o. za grafičku djelatnost, 1989

8. POPIS UPORABLJENIH TERMINOV

(po knjigi M.Tuđmana, Obavijest i znanje, prevedla in priredila avtorica)

BAZA PODATKOV glej **ZBIRKA PODATKOV**

DOKUMENT je zapisana informacija. Konvencionalni in tradicionalni dokumenti se delijo na primarne, sekundarne in terciarne; po obliki na neperiodične in periodične; po vsebini se delijo na: standarde, vodnike, adresarje, učbenike, slovarje, monografije, razprave, disertacije, poročila, zbirke itd.

DOKUMENTACIJSKI CENTER je organizacija ali organizacijska enota, ki zbira, izbira, obdeluje, hrani in išče dokumente

ENOTA je skupek podatkov, ki prikazujejo neki dokument v določeni datoteki

FOND glej **ZBIRKA**

GRADIVO je vrsta materiala za beleženje podatkov

INFORMACIJSKA INFRASTRUKTURA je organizacija, ki podpira pretok in izmenjavo informacij

INTERVJU je tehnika raziskovanja, pri kateri se zbirajo informacije po vnaprej pripravljenem sklopu vprašanj, ki se postavljajo določeni osebi

ISKANJE INFORMACIJ je akcija ali metoda in postopki iskanja določenih informacij iz fondov shranjenih podatkov

ISKANJE PODATKOV so metode in postopki za iskanje željenih podatkov in dejstev v neki zbirki

KNJIGA je omejena publikacija, ki tvori skupek med seboj povezanih listov na katerih je napisan tekst

KNJIŽNICA je vsaka organizirana zbirka tiskanih in audiovizualnih dokumentov

MEDKNJIŽNIČNA IZPOSOJA je vsaka dejavnost med dvema ali več knjižnicami z namenom, da se modernizira in razvije knjižnično poslo vanje, uporaba fondov in usluge uporabnikom

PRIMARNE PUBLIKACIJE so publikacije, ki vsebujejo neposredne rezultate znanstveno raziskovalnega dela

PUBLIKACIJE so z grafičnim postopkom razmnoženi dokumenti in distribuirani za javnost

RELEVANTNOST je ključni pojem za presojo informacijske dejavnosti. V praksi poznamo relevantne informacije kot “potrebne” in “neobhodne”

SEKUNDARNE PUBLIKACIJE so publikacije, ki vsebujejo pregledne in skrajšane prikaze del objavljenih v primarnih publikacijah

SISTEM ZA ISKANJE INFORMACIJ je skupek vseh pravil, metod in postopkov za iskanje informacij iz obstoječih fondov in zbirk v določenem informacijskem sistemu

STANDARDI specificirajo tipe, vrste in stopnjo proizvodov kot tudi njihovo kakovostjo, metode testiranja, pakiranja, označevanja, transporta, skladiščenja

ZBIRKA je organizirani korpus shranjenih enot

ZBIRKA PODATKOV je organizirana zbirka shranjena v računalniku, ki omogoča avtomatično iskanje

ZVEZEK je fizična enota spojenih pisanih ali tiskanih listov, je posa mezni primerek publikacije

9. VPRAŠALNIK - VREDNOTENJE GRADIVA V CTK

Prosim, da odgovorite na vprašanja tako, da v kvadratu za vprašanjem postavite znak X.

1. Kateri starostni skupini pripadate :

15 - 20 let	☐
20 - 30 let	☐
30 - 45 let	☐
45 - 60 let	☐
nad 60 let	☐

2. Kraj vašega bivanja :

3. Kakšno šolo obiskujete oz. ste končali :

srednja	☐
višja	☐
visoka	☐
magisterij	☐
doktorat	☐

4. V kakšni delovni organizaciji delate :

gospodarstvo	☐
uprava	☐
zdravstvo	☐
izobraževanje	☐
raziskovanje	☐
ostalo	☐

5. V katerih tujih jezikih spremljate literaturo :

- angleščina
- nemščina
- francoščina
- španščina
- italijanščina
- ruščina
- ostali

6. Širše področje vašega dela :

- družbene vede
- humanistične vede
- naravoslovne vede
- tehnične vede
- biomedicina

7. Ožje področje vašega dela :

8. Kako ste zvedeli za CTK ?

- preko reklame
- preko predstavitve
- preko prijateljev
- slučajno
- ostalo

9. Koliko let se že poslužujete storitev CTK ?

10. Pogostost uporabe določenih storitev označite v ustrezen kvadrat:

	Redko	Pogosto	Zelo pogosto
revije, časopisi	☐	☐	☐
standardi	☐	☐	☐
priročniki, slovarji	☐	☐	☐
medknjižnična izposoja	☐	☐	☐
iskanje informacij	☐	☐	☐
seznami člankov v reviji	☐	☐	☐
kopiranje	☐	☐	☐

11. Katerih oddelkov CTK ste se v zadnjem času najpogosteje posluževali ?

	Redko	Pogosto	Zelo pogosto
izposoja	☐	☐	☐
medknjižnična isposoja	☐	☐	☐
oddelek za standarde	☐	☐	☐
INDOK oddelek	☐	☐	☐
SIC za graditeljstvo	☐	☐	☐
revijski oddelek	☐	☐	☐
knjižni oddelek	☐	☐	☐

12. Kako pogosto ste v zadnjem letu uporabljali storitve CTK ?

dnevno	☐
tedensko	☐
mesečno	☐
letno	☐

13. Ali je v zadnjih letih vaše zanimanje za knjižnico :

naraščalo

upadalo

ostalo isto

14. Ali razen CTK obiskujeta tudi druge knjižnice ?

da

ne

15. Kako bi ocenili glede na založenost z literaturo naslednje knjižnice ?

	Dobra	Srednja	Slaba
Narodna in univerzitetna knjižnica	☐	☐	☐
Univerzitetna knjižnica Maribor	☐	☐	☐
knjižnice na fakultetah	☐	☐	☐
knjižnice v podjetjih	☐	☐	☐
CTK	☐	☐	☐

16. Kako pridete do strokovne literature ?

literaturo kupujem

literaturo si izposojam v : CTK NUK UKM FAK PODJ

17. Kako ocenjujete vpliv knjižnično informacijskih storitev na vaše delo ?

nimajo vpliva

slab vpliv

delni vpliv

pomemben vpliv

ne vem

18. Koliko časa vam lahko informacijski strokovnjaki prihranijo pri iskanju strokovne literature ?

- nekaj ur
- nekaj dni
- nekaj mesecev
- nič
- ne vem

19. Kako v procentih CTK zadovoljuje vaše potrebe ?

- iskanje podatkov
- informacijske usluge
- izposoja
- fotokopiranje

20. Katero vrsto literature, glede na jezik bolj uporabljate ?
(Izrazite v procentih)

- tujo literaturo
- domačo literaturo

21. Po katerih bazah podatkov največkrat iščete ?

- COMPENDEX (tehnika)
- SCI (naravoslovje in tehnika)
- ENVIRONMENT (okolje)
- PESTICIDES (pesticidi)
- SELECTED WATER RESOURCES (vodni viri)
- ICONDA (graditeljstvo)
- MONUDOC (zaščita arhitekturnih spomenikov)
- SADC - GR (graditeljstvo - fond CTK)
- PERINORM (standardi in tehnična regulativa)

Ljubljana, november 1990

Matična služba CTK

10. BIOGRAFIJA

Nada Kodila-Češnovar, rojena 17.6.1948 v Murski Soboti, sem diplomirala na Filozofski fakulteti v Ljubljani leta 1973 na Oddelku za slovanske jezike, smer ruski in hrvatski jezik s književnostjo.

V bibliotekarski stroki sem zaposlena od 1973 leta. Najprej sem bila zaposlena v splošnoizobraževalni knjižnici kot bibliotekar izposojevalec. Leta 1975 sem opravila strokovni izpit za bibliotekarja. Na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo sem se zaposlila leta 1978 kot dokumentalist. Vsebinsko sem obdelovala članke iz družboslovnih časopisov in jih pripravljala za vnos v računalniško zbirko.

V Jugoslovanskem centru za teorijo in prakso samoupravljanja sem se zaposlila leta 1980, kjer sem leta 1983 postala vodja specialne knjižnice. S sodelavkami smo uredile knjižnico po prostem pristopu in pripravile dokaj obsežno računalniško zbirko podatkov s področja družboslovja. V tem času sta nastali tudi dve tematski računalniško pripravljene bibliografiji. Leta 1981 sem napisala svoj prvi prispevek o avtomatizaciji v specialni knjižnici in ga predstavila na 2. jugoslovanskem posvetovanju o avtomatizaciji v knjižnicah, ki je bilo v Ljubljani. Od tedaj do danes sem pripravila 18 prispevkov in aktivno sodelovala na 8. bibliotekarskih posvetovanjih.

Leta 1988 sem se zaposlila v Centralni tehniški knjižnici (CTK) v Ljubljani. Najprej sem bila na delovnem mestu svetovalca za informatiko, leta 1989 sem postala vodja Matične službe. V okviru svoje dejavnosti sem delovala predvsem kot svetovalec za specialne knjižnice v Sloveniji. V CTK so mi leta 1989 omogočili 14 dnevno izpopolnjevanje na Astonki poslovni šoli v Birminghamu v Veliki

Britaniji. Tam sem se seznanila s področjem upravljanja in vodenja knjižnic. Organizator posvetovanja je bil Britanski svet. Izkušnje in novo znanje, ki sem si ga pridobila mi je še danes v veliko pomoč.

Moje delovno področje v CTK je predvsem področje izobraževanja. V to se vključuje izobraževanje uporabnikov v smislu seznanitve s CTK in z možnostmi, ki jih CTK ponuja svojim uporabnikom. Izobraževanje bibliotekarskih kadrov zajema predvsem svetovanje, predavanja in organizacijo raznih izobraževalnih seminarjev. Sama sodelujem predvsem s predavanji, ki se tičejo organizacije dela, planiranja, kadrov in njihovega statusa v družbi. Zanimata me tudi področje trženja in podoba knjižnic. Aktivno sodelujem tudi v Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije.

Relevantnost fondov Centralne tehniške knjižnice
glede na potrebe uporabnikov
N. Kodila-Češnovar

Fakulteta organizacije in informatike Varaždin
Hrvatska

Naloga obravnava problematiko relevantnosti fondov v Centralni tehniški knjižnici v Ljubljani (CTK). Poudarek je bil dan na področje strojništva, kjer se relevantnost fondov primerja z relevantnostjo na ostalih strokovnih področjih, ki jih prav tako pokriva CTK. Na osnovi ankete o uporabnosti fondov se dokazuje neustreznost fondov s področja strojništva v CTK.

Podani so predlogi za spremenjeno nabavno politiko in za boljšo uveljavitev knjižnice v slovenskem prostoru.

Voditelja naloge: Prof. dr. T. Blažeković, Prof. dr. M. Tuđman
Komisija za oceno in obrambo naloge: Prof. dr. M. Tuđman,
Prof. dr. T. Blažeković, Prof. dr. Đ. Mesić

Obramba: 14. 7. 1992

Promocija:

Naloga je shranjena v Knjižnici Fakultete organizacije in informatike Varaždin.

(93 strani, 1 tabela, 7 prilog, 44 bibliografskih podatkov, original v slovenskem jeziku)

N.Kodila-Češnovar

MRIZ- (FOI-Sveuč.Zagreb)

UDK 024CTK:621-052

1. Relevantnost fondov
Centralne tehniške
knjižnice glede na
potrebe uporabnikov

fondi
relevantnost
izposoja
strojništvo
uporabniki

- I. Kodila-Češnovar N.

- II. Fakulteta organizacije in
informatike, Varaždin,
Hrvatska

Relevantnost fondova Centralne tehničke knjižnice sa obzirom
na potrebe korisnika

N. Kodila-Češnovar
Fakultet organizacije i informatike Varaždin,
Hrvatska

Rad obrađuje problematiku relevantnosti fondova Centralne tehničke knjižnice u Ljubljani (CTK). Analiza se izvodila na šestomjesečnoj posudbi knjiga, časopisa, standarda i na jednomjesečnom uvidu u korištenje građe koju donose SDI profili iz američke baze COMPENDEX. Pomoću ankete od 150 korisnika željelo se saznati, kakve su njihove potrebe i želje za određenom građom. Utvrđuje se da su ponegdje potrebe korisnika veće nego što je ponuda knjižnice. Detaljnije su se analizirali fondovi i korisnici iz strojarstva. Izvodila se komparacija posudbe fondova među strojarstvom, kemijom, elektrotehnikom sa računarstvom i građevinarstvom, pošto je posudba iz ovih područja najveća.

Utvrđuje se broj potencijalnih korisnika i mogućnost njihovog korišćenja knjižnice. Oni koji se koriste CTK uglavnom su mlađiji ljudi, sa visokom školskom spremom, dolaze jednom mjesečno u knjižnicu i smatraju CTK dobrom knjižnicom.

Naglasak je stavljen na bolju nabavnu politiku CTK da se skrene pažnja na sadržinu i životan dob fondova. Dokazuje se neprikladnost fondova iz strojarstva sa obzirom na potražnju za tim fondovima.

Na području strojarstva, kemije, elektrotehnike sa računarstvom i na građevinarstvu iznosi posudba knjiga 71,55%, posudba časopisa 68,71% i posudba standarda 58,06%.

Sva ostala područja kao što su:

matematika, fizika, metalurgija, montanistika i područje biotehnike iznose tek 30% posudbe.

Fondove CTK sastavljaju referatne publikacije knjige, bibliografije, časopisi, znanstveni i tehnički izveštaji, teze, referati sa kongresa, simpozija i savetovanja te standardi i baze podataka.

U 1990 godini je dolazilo u CTK 14200 korisnika od toga je bilo 56% korisnika upisanih kao članova CTK. Svi korisnici, istovremeno nisu članovi, zato se o njima ne vode sasvim tačni podaci što oni traže i koje je njihovo područje rada. U radu se proveravala temeljna hipoteza koja glasi:

1) Fondovi CTK ne odgovaraju potrebama korisnika

Ostale pomoćne hipoteze su bile:

2) U CTK ima premalo relevantnih fondova

3) Relevantnost fondova ima premali utjecaj na nabavnu politiku

4) Korisnici preloše poznavanju fondove CTK

5) CTK neodgovarajuće pokriva sekundarne izvore sa primarnom građom

6) Briga za potencijalne korisnike je preloša

Osnovni cilj je bio, da se prikaže ocjena fondova i potrebe korisnika, naročito na području strojarstva i da se to podupre sa odgovarajućim podacima. Ako želimo u knjižnicama naći relevantne informacije i

relevantnu građu moramo razviti relevantnu informacijsku politiku. Dobra knjižnica bi trebala znati za sva područja koja pokriva, koliko ima relevantnih fondova. Besmisleno je nuditi i reklamirati građu, koje nema u knjižnici. Upotrebene su bile sledeće znanstvene metode: kauzalna metoda gdje se utvrđivala uzročno posledična veza među korisnicima i fondovima, metoda kvantitativne analize sa kojom smo analizirali posudbu u razdoblju od šest mjeseci.

U šest mjeseci 1990 godine bilo je posuđeno:

8282 knjiga 3621 korisnicima 2,28 knj./korisnika

2716 časopisa 958 korisnicima 2,38 čas./korisnika

8477 standarda 736 korisnicima 11,51 stand./korisnika

188 SDI profila (mjese.) 42 korisnicima 4,47 SDI profila

Koristili smo se još metodom nepotpune indukcije jer smo radili samo na određenom broju građe, koliko jo je bilo posuđene u pola godine. Najviše vremena bilo je posvećeno metodi brojanja, pošto je trebalo sve zadužnice za posuđeno građu prebrojiti.

Sa metodom ankete i intervjuja smo obradili korisnike.

Rad je zahtjevao detaljno šestomjesečno analizu fondova i analizu rešavanja informacijskih zahtjeva korisnika. Kod analize fondova su se utvrđivali relevantni fondovi i korišćenje relevantnih fondova. Za nas su bili relevantni (potrebni, neobhodni) oni fondovi koji su se nalazili pod klasifikacijskom oznakom strojarstva i imali životno dob (half-life) 5,2 godine:

Tako je bio u CTK u 1990 sledeći broj relevantne građe:

1808 relevantnih knjiga

182 relevantnih časopisa

3743 relevantnih standarda

83 relevantnih SDI profila

U radu se došlo do sličnih konstatacija kao što dolaze u svijetu.

Najaktivniji korisnici su istraživači. Čitanje se iz čitaonice prenosi kući. Za knjižnicu postaju od životne važnosti njeni fondovi. Korisnika iz strojarstva ima više nego što je odgovarajućeg fonda.

Komparacije sa sličnim istraživanjima u svijetu kažu slijedeće rezultate:

- oko 50% svih korisnika je studenata
- u inostranstvu u prosjeku korisnik govori 1 strani jezik, kod nas 1,26% strana jezika
- u inostranstvu 10% studenata ne posjećuje knjižnicu, od svih upisanih studenata na tehničkim i prirodoslovnim fakultetima, CTK ne posjećuje 68% studenata
- korisnici u inostranstvu se uglavnom služe tehničkom gradivom koja je stara u prosjeku 10 godina, slično je kod nas
- u Velikoj Britaniji dolaze na studenta 4 relevantne knjige, kod nas na studenta strojarstva 1,55 knjige
- u komparaciji sa inostranstvom je CTK sa 177.590 svezaka dosta mala knjižnica
- u Velikoj Britaniji 200 časopisa zadovoljava 90% potreba. U CTK je takvih časopisa 106 od celokupne nabave 1243 časopisa u 1990 godini.

Strojarstvo, koje smo detaljnije proučavali predstavlja 15% posudbe.

Analiza korišćenja baze COMPENDEX pokazuje loše rezultate. Korisnici se ne služe međubibliotečnom posudbom da bi dobili primarnu građu za SDI profile iz baze COMPENDEX.

Na osnovu svega napisanog izlaze slijedeći zaključci:

1. U CTK ima premalo relevantnih fondova sa područja strojarstva sa obzirom na potrebe korisnika
2. Korisnici poznavaju naročito časopise, knjige i standarde a premalo poznavaju usluge informacijskih službi
3. Korisnici često puta odustaju od traženja primarne građe preko međubibliotečne posudbe, jer treba predugo čekati na građu
4. Potrebno je poboljšati nabavu relevantne građe
5. Treba potražiti nove potencijalne korisnike, takvih ima u Sloveniji 92.017
6. Sadašnje i buduće korisnike treba animirati i obrazovati
7. Poboljšati treba statistiku o korisnicima. Statistični podaci trebaju postati razvojni pokazatelj knjižnice
8. O uslugama CTK treba što bolje obavjestiti javnost preko svih medija
9. Treba omogućiti bolju dostupnost do primarne građe
10. Intenzivnije treba obrazovati kadrove u CTK, da bi mogli nuditi bolje informacijske usluge

Voditelj rada: Prof.dr.T.Blažeković,
Prof.dr.M.Tuđman

Komisija za ocjenu i obranu rada: Prof. dr. M. Tuđman,
Prof. dr. T. Blažeković, Prof. dr. Đ. Mesić

Obrana:

Promocija:

Rad je pohranjen u Biblioteci Fakulteta organizacije i
informatike Varaždin.

(93 stranica, 7 slika, 1 tabela, 44 bibliografskih podataka,
original na slovenačkom jeziku)

N. Kodila-Češnovar

MRIZ-

1. Relevantnost fondova
Centralne tehničke
knjižnice sa obzirom
na potrebe korisnika

UDK 024CTK:621-052

fondovi
relevantnost
posudba
strojarstvo
korisnici

- I. Kodila-Češnovar N.
- II. Fakultet organizacije i
informatike, Varaždin,
Hrvatska

The relevance of funds in the Central Technical Library
respecting the users' needs

N. Kodila-Češnovar

Faculty of Organization and Information, Varaždin
Croatia

The task deals with the problem of relevance of funds in the Central Technical Library in Ljubljana. The accent was given to the sphere of mechanical engineering, where its relevance is compared with the relevance of other branches which are also covered by the CTK. On the base of the questionnaire, about the funds' using, the inconvenience of funds from the sphere of mechanical engineering is proved.

Some suggestions are given for the improvement of the policy of the purchase and for better bringing the library forward in the Slovene area.

Supervisor: Prof.dr.T. Blažeković, prof.dr.M. Tuđman

Examiners: Prof. dr. M. Tuđman, Prof. dr. T. Blažeković,
Prof. dr. Đ. Mesić

Oral examination:

The thesis deposited at the Library of Faculty of Organization
and Informatics, Varaždin

(93 pages, fig 7, 1 table, 44 references, original in Slovene)

N.Kodila-Češnovar

MRIZ-

UDK 024CTK:621-052

1. The relevance of funds
in the Central Technical
Library respecting the
users' needs

funds
relevance
borrowing
mechanical engineering
users

I. Kodila-Češnovar N.

II. Faculty of Organization and
informatics, Varaždin, Croatia